O‘BEKISTON RESPUBLIKASI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI VAZIRLIGI
NIZOMIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
BOSHLANG‘ICH TA’LIM FAKULTETI

“HIMOYAGA RUXSAT ETILSIN”
Boshlang‘ich ta’lim fakulteti dekani,
prof., A.Xazratkulov ____________
“____”______________ 2023- yil

FARMONOVA DILOBAR G‘ULOM QIZI ning

3-SINF TEXNOLOGIYA DARSLARIDA O‘QUVCHILARNING IJODKORLIK QOBILIYATLARINI SHAKLLANTIRISH
mavzusidagi
bakalavr akademik darajasini olish uchun bajarilgan

BITIRUV MALAKAVIY ISHI

“Boshlang‘ich ta’lim va sport tarbiyaviy ish”
yo‘nalishining IV bosqich, 401-guruh talabasi
Farmonova Dilobar G‘ulom qizi
Ilmiy rahbar: PhD dosent G.Abduraimova

Taqrizchi: ________________________

“HIMOYAGA TAVSIYA ETILSIN”
“Boshlang‘ich ta’limda matematika va uni o‘qitish metodikasi”
kafedrasi mudiri,p.f.n., dotsent X.Sanakulov
____
____ _________ 2023-yil

Toshkent-2023

Mundarija

KIRISH

I.Bob.Boshlang'ich sinf o'quvchilarida texnologiya darslarida o'quvchilarning ijodkorligini rivojlantirishning pedagogik asoslari.

1.1.Boshlang'ich sinflarda texnologiya ta'limining maqsad va vazifalari

1.2. Boshlang'ich ta'lim jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qullashning mazmun va mohiyati

II.Bob. Boshlang'ich sinf texnologiya darslarida o'quvchilarga turli materiallardan applikatsiya yasashga o'rgatishning shart sharoitlari

2.1. Amaliy ish va uning turlari

2.2. Boshlang'ich texnologiya darslarida applikatsiya yasashga o'rgatish Usullari

3-BOB.Tajriba–sinov ishlari va uni o'tkazish metodikasi

3.1. Tajriba–sinov ishlari tahlili va natijalari

XULOSA VA METODIK TAVSIYaLAR

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

KIRISH

Mavzuining dolzarbligi. Ma'lumki, mustaqillikka erishilgandan so'ng umumta'lim maktablar oldiga qo'yiladigan talablar ortib bormoqda. Bu talablar tabiat va jamiyat talablarini bilish maqsadida ma'lum mazmuni fan va texnikaning eng yangi yutuqlari bilan boyitishga: ta'lim tarbiya jarayonida texnologiya ta'limining rolini oshirish va bolalarni tarbiyalash uchun ota-onalarining, o'qituvchilarining ma'suliyatini oshirishga ajratilgan. Mamlakatimizda Prezidentimiz tashabbusi va rahbarligida qabul qilingan O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yunalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi taraqqiyotning yangi bosqichini boshlab berdi.Bu jarayonning amaliy natijalari bugungi kunda hayotimizning barcha jabhalarida yaqqol ko'zga tashlanmoqda.Shu manoda harakatlar strategiyasi O'zbekistonni tez suratlar bilan o'zgarayotgan zamon talabari asosida jadal rivojlantishning ilmiy-nazari, amali-konsturtiv asoslarini belgilab beradigan, taraqiyotning yandi davri uchun moljallangan muhim hujatdir. Bu keng ko'lamli noyob hujat davlatimizning barcha sohalarida yangicha yondoshuv va mezomlarni joriy etish, aholining barcha qatlamlari ortasida tashabuskorlik, tadbirkorlik, elu-yurtimiz kelajagi uchun ma'sulyat va dahildorlik tuyg'usin oshirishga qaratilgandir. Bu o'z navbatda texnologiya ta'limi oldiga murakkab va mas'uliyatli vazifalar qo'yadi.Maktabda texnologiya ta'limining tarbiyaviy ahamiyati juda katta bo'lib, o'quvchilarda texnologiyasevarlik, ma'suliyat, intizomlilik, burch hissi, jamoatchilik hissini tarbiyalashda, o'quvchilarning aqliy o'sishida eng muhim iroda va ahloqiy sifatlarning rivojlanishiga yordam beradi.

Bo'lishi, ta'lim vositalarining takomillashuvi, ayniqsa ta'limni tashkil etishda o'qituvchi mahoratining noan'anaviy shakllari keng ko'lamda joriy etilishi kuzatilmoqda.

Ushbu o'zgarishlarning ma'lum qismi mavjud didaktik yondashuvlarning tarkibi sifatida chiqqan bo'lsa, yana bir qismi dunyodagi ta'lim tizimi rivojlangan mamlakatlar olimlarining pedagogik tajribalariga suyangan holda paydo bo'ladi.

Ilg'or pedagogik texnologiyalarning mamlakatimiz ta'lim sohasiga kirib kelishi alohida e'tibor qaratadigan yo'nalishlardan biri ekanligini qayd etish zarur.

Mavzuni o'rganilganlik darajasi. Respublikamizda mustaqillik yillarida umumiy o'rta ta'lim maktablarida ta'lim sohasida, o'qitishni zamonaviy texnologiyalar asosida tashkil etish hozirgi jamiyat taraqqiyoti talabidan kelib chiqmoqda.

Ayniqsa, boshlang'ich sinf texnologiya ta'limi darslarida o'quvchilarning aqliy-jismoniy, estetik tarbiyalarini shakl-lantirishda applikatsiya ishlarining o'rni beqisyosdir. Texnologiya ta'limini o'qitish usullari texnologiyalari haqida olimlarimizdan U.Nishonaliyev U.Tolipov I. Choriev, N. Shodiev va boshqalar o'zlarining darslik va uslubiy qo'llanmalari bilan tanish ammo keyingi paytlarda boshlang'ich sinf texnologiya darslarida poliz ekinlari urug'laridan applikatsiya ishlarini bajarish texnologiyalari umuman yoritilmayapti. Ushbu muammoni qisqacha bayon etish va mazmuni yoritish bitiruv malakaviy ishmizning dolzarbligini tashkil etadi.

Respublikamizda ushbu muammoga oid izlanishlar, tadqiqotlar olib borilayotgan bo'lsada uning yahlit metodikasi, tizimi xaligacha ishlab chiqilgan emas. SHuning uchun ham bu holatni tuzatish uchun jiddiy e'tibor ajratish zarurligi dolzarb pedagogik muammo sifatida e'tirof etilmoqda.

BMIning maqsadi: Boshlang'ich sinf o'quvchilarida texnologiya darslarida ijodkorlikni shakllantirishning samarali usullarini aniqlash..

BMIning ob'ekti: texnologiya ta'lim darslarida ijodkorlikni shakllantirish jarayoni.

BMIning predmeti: texnologiya ta'lim darslarida ijodkorlikni shakllantirishning shakl va metodlari.

BMIning vazifalari: Texnologiya ta'lim darslarida ijodkorlikni shakllantirishning hozirgi holatini o'rganish.

Texnologiya ta'lim darslarida ijodkorlikni shakllantirish interfaol metodlaridan foydalanishning mazmun va mohiyatini yoritish.

Tajriba-sinov ishlarini tashkil etish va ta’lim samaradorligini aniqlash.

BMIning metodlari: tadqiqot muammosiga oid pedagogik, psixologik va metodik adabiyotlar mazmunini o’rganish, nazariy jihatdan tahlil etish; ta’lim jarayonini texnololgik yondashuv asosida tashkil etishda o’qituvchi mahoratining mavjud holatini o’rganish; pedagogik kuzatuv; suhbat; anketa so’rovi; pedagogik tajriba .

Tadqiqotning metodologik asosi:

O’zbekiston Respublikasi uzluksiz ta’lim tizimining mazmunini belgilab beruvchi direktiv-me’yoriy hujjatlar, xususan, o’zbekiston Respublikasining «Ta’lim to’g’risida» gi qonun,O’zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi, Oliy va o’rta maxsus xalq ta’limi vazirliklari tomonidan qabul qilingan qarorlar, me’yoriy hujjatlar; pedagogika, psixologiya va metodika bo’yicha ta’limni yangi pedagogik texnologiya asosida tashkil etishga oid xorijiy tajribalar, nazariyalar va kontseptsiyalar, shuningdek, respublikamiz olimlarining qarashlari; O’zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev tomonidan ta’lim sohasida ilgari surilgan g’oyalaridan iborat.

Bitiruv malakaviy ishning tarkibiy tuzilishi: BMI kirish, 3bob, 5 paragraf, umumiy xulosalar, foydalanilgan adabiyotlar ro’yxatlaridan iborat.

I. BOB. BOSHLANG’ICH SINF O’QUVCHILARIDA TEXNOLOGIYA DARSLARIDA O’QUVCHILARNING IJODKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI.

1.1.Boshlang’ich sinflarda texnologiya ta’limining maqsad va vazifalari

Texnologiya tarbiyasi uning inson uchun ahamiyati to’g’risida qomusiy mutafakkirlarimiz Ibn Sino, Farobiy, Naqshbandiy, Kaykovus, Navoiy, Termiziy kabi allomalarimiz o’z asarlarida texnologiya tarbiyasini ulug’lashgan.

Mexnat ta’limining maqsadi–o’quvchilarni aqliy va jismoniy texnologiya turlari va jarayonlari hamda kasblar bilan dastlabki tanishtirish, kasb tanlashga tayyorlash, ularda texnologiyani qadrlashni, uning jamiyatdagi o’rnini bilishni, texnologiyaga qiziqish va texnologiyasevarlikni shakllantirish orqali ularni kasbgacha tayyorgarliklarini amalga oshirishdan iborat.

Ta’limning maqsadi-o’quvchilarning barkamol shaxs bo’lib shakllanishlari uchun ularga texnologiya jarayonlari, kasblar asoslarini (texnologiyasini) o’rgatish, ularni kasb tanlash bilan uyg’unlashtirish orqali ularning kasbgacha tayyorgarligiga zamin tayyorlashdan iborat.

Tarbiyaviy maqsadi-o’quvchilarning texnologiya ko’nikmalarini egallashlari jarayonida texnologiya va kasbga munosabatlarini yuqori axloqiy sifatlarini, texnologiyasevarlik, insonparvarlik va tadbirkorlikni shakllantirishdan iborat.

Rivojlantiruvchi maqsadi- texnologiya va ta’lim mashg’ulotlari jarayonida o’quvchilarga aqliy, jismoniy, axloqiy, badiiy-estetik tarbiya va ta’lim berish orqali ularning barkamol shaxslar bo’lib yetishishlariga yordam berishdan iborat.

Nazorat maqsadi–o’quvchilarning dasturda belgilangan bilim va ko’nikmalarini Davlat ta’lim standartlariga binoan o’zlashtirish xolatini dastlabki oraliq va yakuniy nazorat qilishdan iborat.

Umumiy o’rta ta’lim davlat standarti texnologiya ta’limining mazmunini, ta’lim oluvchilar bilim, ko’nikma va malakalarining zarur va yetarli darajasini, o’quv yuklamalari hajmiga qo’yiladigan asosiy davlat talablarini belgilab beradi.

Milliy dasturni ro’yobga chiqarishning birinchi bosqichida "Ta’lim to’g’risida" gi qonunga muvofiq ta’lim tizimi mazmunini tarkibiy qayta qurish va tubdan yangilash, ta’lim oluvchilarning yuksak tayyorgarlilik darajasi, malakasi, madaniy va ma’naviy-axloqiy saviyasining sifatiga nisbatan qo’yiladigan zarur talablarni belgilab beruvchi davlat ta’lim standartlarini yaratish va joriy etish ko’zda tutilgan.

Davlat ta’lim standartining bosh mezoni - bu tayanch o’quv rejasidir.

Texnologiya ta’limi-o’qituvchi rahbarligida o’quvchilar tomonidan bajariladigan aqliy va jismoniy harakatlar jarayonidan iborat bo’lib, yakuniy natijada ularning texnologiya qurollari, vositalari va jarayonlari xaqidagi bilimlarini hamda ma’lum sohadagi ishlab chiqarish texnologiyaini bajarish uchun zarur bo’lgan amaliy ko’nikma va malakalarni egallashlariga, ongli ravishda kasb tanlashga hamda jamiyat va shaxs farovonligi yo’lida texnologiya faoliyatiga qo’shilishlariga imkon beruvchi shaxsiy sifatlarini va tafakkurlarini rivojlantirishga qaratilgan o’quv fanidir.

Jamiyatimiz taraqqiyotining hozirgi bosqichi, texnologiyaning xarakteri va mazmuniga, insonni hayotga tayyorlashga yuksak talablar qo’yadi. SHunga ko’ra har bir kishini hayotga tarbiyalashda aniq o’zgarishlar qilishi lozim. Har bir o’quvchida zamonaviy ishchi shaxsining sifatlarini shakllantirish uchun maktabning boshlang’ich sinflarida va hatto ilgariroq maktabgacha muassasalarda, keyinroq maktabdan yuqori sinflardagi ta’lim va tarbiyani rivojlantirish, keyinchalik kasb-hunar kollejlarida o’z bilimlarini davom ettirishlari lozim. Butun kuch va qobiliyatlarini siyosiy bilim doiralarini kengaytirish, zamonaviy bilim bilan qurollantirish va jismoniy texnologiyani har tomonlama uyg’unlashtira olishga o’rgatishdan iboratdir.

Texnologiya ta’limi va kasbga tayyorlash vazifalari boshlang’ich maktablarda butun ta’lim va tarbiya tizimida hamda barcha o’quv predmetlari yordamida hal etiladi. Bu o’rinda texnologiya darslari yetakchi rol o’ynaydi.

Maktabda muntazam texnologiya ta’limining boshlang’ich bosqichi boshlang’ich sinflarda texnologiya darslarida va kichik maktab yoshidagi bolalarni

qo'lidan keladigan ijtimoiy foydali ishdir.

Boshlang'ich maktabdagi texnologiya ta'limining asosiy vazifalari texnologiya ahloqiy va ruhiy tayorlash, o'quvchilarning boshlang'ich politexnik bilimlar bilan qurollantirish, texnologiyaga amaliy tayorlashdir.

Texnologiyaga ahloqiy tayyorlash – bolalarga jamoada ishlashni, do'stona o'zaro yordamni, ijodiy tashabbusni tashkilotchilik qobiliyatlarini namoyish qilish, hatti-harakat normalarini o'rgatishdan iboratdir.

Texnologiyaga psixologik tayyorlash. Texnologiyaga psixologik tayyorlash murakkab, uzoq davom etuvchi va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u butun ta'lim va tarbiyaga singib ketgandir. U garchi o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lsada texnologiyag ahloqiy tayyorlashga juda yaqindir.

Texnologiyaga psixologik tayyorlash – bolalarni texnologiyaga ruhiy tayyorlash va unda texnologiyaga nisbatan uning yoshiga mos keluvchi ongli va ijobiy musbatlarni tarkib toptirish, unda amaliy malaka va ko'nikmalarni egallashga qiziqishini shakllantirishdan ibortadir. O'qituvchining vazifasi o'quvchilarni yoshligidan boshlab texnologiyaning yaxshi tomonlarini singidirishdir. Bolalarni texnologiyaga qobiliyati har bir kishi uchun zarur bo'lgan vositalarni ishlab chiqarishda qatnashish zarurligini anglashlari juda muhimdir.

Texnologiya psixologik tayyorlash turli psixologik jarayonlarni rivojlantirishni va takomillashtirishni nazarda tutadi. Bular sezib-anglash, psixomotor, emotsional idrok, diqqat, xotira, tafakkur texnologiyaning psixologik komponentlaridir.

Texnologiyaga o'rgatishda bolaning imkoniyatlarini nazarda tutib, hissiy bilish jarayonini takomillashtirish zarur. Bundan tashqari bolaning xotirasini o'stirish ham alohida ahamiyatga ega. Texnologiya fani bo'yicha o'quv materiallarni eslab qolish boshqa predmetlarga nisbatan o'ziga xos xususiyatlarga ega. Barcha yangi asboblar, materiallarni, opreatsiyalarning nomini boshlang'ich sinf o'quvchilari so'z nomini, predmetini ko'rib idrok etish bilan fikran biriktirib, tinglab fahmlaydilar, tushunib oladilar.

O'qituvchi texnologiya darslarida faqat tushuntiribgina qolmay, balki asosan materiallar va buyumlar namunasini, asboblarni metarialga ishlov berish usullarni,

ish bosqichlarini izchilligini ko'rsatadi. SHunung uchun texnologiya ta'limida eshitish, ko'rish xotirasi va harakatlanuvchi xotira muhim rol o'ynaydi. O'quvchilarda texnologiya darsidan texnologiya darsigacha yangidan-yangi bilim va ko'nikmalar mujassamlashib boradi, ularni esa anglash va xotiralab qolish kerak.

Texnologiya ta'limini to'g'ri tashkil etish bolalarni qiyinchiliklarni yengishga, qo'yilgan maqsadga erishish yo'lida matonat va qat'iyat bilan kirishishga, boshlangan ishni chala tashlab ketmay, balki oxiriga yetkazishga o'rgatish lozim. Bu o'rinda ijobiy natijalar: texnologiyadan quvonish, lazzatlanish va qoniqish hissiyotlarining namoyon bo'lishi juda muhimdir.

Texnologiyada shaxsning qiziqish, qobiliyat, temperament kabi shaxsiy psixologik xususiyatlari shakllanadi. Texnologiyaga psixologik va ahloqiy tayyorlash jarayoni murakkab va uzoq davom etuvchi jarayondir.

O'quvchilarni texnologiyaga amaliy tayyorlash. Boshlang'ich sinflarda keng ma'nodagi ilmiy asoslar haqida emas, poltiexnik ta'limning elementlari to'g'risida gap boradi. Bu o'quvchilarda fan-texnika yutuqlariga nisbatan qiziqish uyg'onishiga yordam beradi. Biroq, umumta'lim predmetlarini o'qitish texnologiya darslarini ma'lum darajada politexnik asoslarda, darsdan-darsga politexnik bilimlarni qo'shib olib borishga yordam beradi. Politexnik tayyorgarlikka ega bo'lib qo'yilgan texnologiya vazifalarini bajarishda asboblardan to'g'ri foydalanishda yordam beradi. SHunungdek bu tayyorgarlik kerakli ishlab chiqarish bosqichlarini qanday va qaysi izchillikda amalga oshirish qanday asboblarni qo'llash va undagi sabablarin anglashga ko'maklashadi. Texnologiya bo'yicha dasturning istalgan bo'limini o'tishda o'qituvchi bolalarga ma'lum hajmdagi politexnik bilimlarni beradi. Boshlang'ich politexnik bilim bilan qurollantirish o'quvchilarga predmetni yasash, ishlov berilayotgan materialning xususiyatlari, texnologik o'ziga xosliklari, materialga qo'lda ishlov berilganda qo'llaniladigan asbob-moslamalarning xususiyatlari ulardan foydalanish qoidalari haqida ma'lumot berishdan iboratdir.

Politexnik bilimlar asosan boshlang'ich sinf o'quvchilarida fan-texnika

yutuqlariga nisbatan qiziqish uyg’otadi.

O’quvchilarga berilayotgan poltiexnik bilim, amaliy ko’nikma va malakalarga o’rgatishni ma’lum nazariy darajada amalga oshirishga imkon beruvchi zamindir.

Texnologiya malaka va ko’nikmalari bilan qurollantirish. Texnologiyaga amaliy tayyorlash texnologiya ta’limining muhim omillaridan biridir. U o’zaro bog’langan bir nechta elementlardan: oddiy asbob va moslamalardan foydalana bilish u yoki bu materialga ma’lum izchillikda ishlov bera olish, yo’l qo’yilgan xatoni o’z vaqtida aniqlash va to’g’irlay olish kabilardan tarkib topadi.

Texnologiyaga amaliy tayyorlash faqat kerakli bilimlar bazasida amalga oshishi mumkin. U boshlang’ich maktabda boshlang’ich poltiexnik bilimlarga asoslanadi. Texnologiya ta’limining mazmuniga muvofiq o’quvchilarda mazkur yosh uchun qulay bo’lgan materiallarga ishlov berishda qo’llaniladigan oddiy asbob va moslamalarni ishning amaliy malaka va ko’nikmalarini egallaydilar. Oddiy asbob va moslamalar maxsus asbob va moslamalarning bosh asosi hisoblanadi.

Amaliy malaka va ko’nikmalar bilan qurollantirish asosiy ishlab chiqarish operatsiyalarini o’rgatish ham demakdir. Boshlang’ich sinf o’quvchilari duch keladigan buyumlar texnologiyasi xilma-xildir, biroq bu masalani batafsil o’rganmasdanoq ish opreatsiyalarining tipikligini sezib olish qiyin emas, ular: materiallarni ulchab olish va belgilash, ularni qirqib ishlov berish, qismlarni yelimlash, tikish, o’rash va bog’lash kabi yo’llar bilan birlashtirish va mustahkamlash, detallarni yig’ish va buyumni mantaj qilishdir. Yakunlovchi bosqich buyumni bezashdir. Boshlang’ich sinf o’quvchilarini texnologiyaga amaliy tayyorlashga grafik malakalarini shakllantirish ham taaluqlidir.

O’quvchilardagi texnologiyaga bo’lgan qiziqishni o’z vaqtida aniqlash va ularga texnologiya malakalarini sevgan mashg’ulotlarida takomillashtirishlariga yordam berish juda muhimdir.

Bunda o’quvchilarni e’tiboriga eng oddiy buyum o’yinchoqlarni, o’yinlarni, o’quv qurollarini tayyorlash, naqshlar chizib va qirqib olish, applekatsiya ishlari

havola etiladi. Bundan tashqari bolalarda texnologiyaga qiziqishni o'yg'otish, texnologiya darslarida hosil qilingan bilimlarni kengaytirish va chuqurlashtirish, ko'nikma va malakalarini mustahkamlash uchun "Mohir qo'llar" to'garaklarida, kun uzaytirilgan guruhlarda sinfdan tashqari ishlarni tashkil etish maqsadga muvofiqdir.

Texnologiya ta'limi jarayonning o'sishiga ta'siri. Texnologiya ta'limi vazifalari haqida gapirilganda o'quvchilarda texnologiyasevarlik, ma'suliyat, intizomlilik, burch hissi, jamoatchilik hissini tarbiyalashni tilga olmaslik mumkin emas. SHu bilan birgalikda texnologiya odamlar tirikchiligining moddiy va ma'naviy ta'minotining vositasi, jamiyat taraqqiyotining eng muhim omilidir. Bolalarni aqliy o'stirishda ham texnologiya ta'limining roli ko'p qirralidir. Texnologiya o'quvchilarning bilim olishiga intilishlarini qo'zg'atuvchi vositagina emas, balki uning manbai hamdir. Texnologiya ta'limi jarayonida o'quvchilarni aqliy o'stirishda jismoniy va aqliy texnologiyani almashtirib turish muhim ahamiyatga egadir. Biroq har qanday texnologiya ham aqliy o'sishga yordam bermasligini unutmasligimiz kerak.

Texnologiya eng muhim iroda va ahloqiy sifatlarning rivojlanishiga yordam beradi. Texnologiya ta'limida texnologiyaga psixologik tayyorlik, texnologiya faoliyatining to'g'ri motivlari tarbiyalanadi, shaxsning har bir ongli texnologiyakash uchun zarur bo'lgan sifatlari shakllanadi.

Darslarning jihozlanganligi o'z mehati uchun shaxsiy ma'suliyatni, texnologiya madaniyatini tarbiyalashda katta ahamiyatga egadir. Agarda bolalar yomon jihozlangan sinfda, qupol, og'ir va yoshlariga nomunosib asboblar bilan shug'ullansalar ish natijalari ko'ngildagidek bo'lmaydi.

Agarda bola har bir qadamda tartiblilikka, aniqlikka rioya qilish lozimligiga ishlonch hosil qilinmasa, bolarni texnologiyaga muhabbat ruhida tarbiyalashda muvoffaqiyatga erishish haqida gapirish qiyin.

Texnologiya malakalari madaniyati u yoki bu texnologiya jarayonida belgilangan tartibga va harakat izchilligiga rioya qilish kerakligini muntazam tunutirish borish bilan birga bo'ladigan ko'p mashq qilishlar natijasida tarkib

topadi.

O'quvchilar o'rtasida yo'lga qo'yilgan o'zaro yordam esa, ularda do'stlik, birodarlik, umumlashish, jamoatchilik kabi fazilatlarni tarbiyalaydi.

Texnologiya ta'limi dasturida o'quvchilar texnologiya darslarida egallashi lozim bo'lgan ilmiy-texnik bilimlarining, texnologiya ko'nkmalarini va malkalarinihajmi hamda mazmuni belgilab boriladi.

Dasturda jamiyatimiz taraqqiyotining hozirgi bosqichida yoshlarga texnologiya ta'limi berish ularni tarbiyalash sohasida qo'yilgan maqsad va vazifalar o'z ifodasini topadi. Texnologiya ta'limi dasturi o'quv rejasi asosida ishlab chiqiladi. Texnologiya ta'limi o'qituvchisi o'zining kundalik faoliyatida bu dasturga amal qiladi va uning bajarilishi majburiy hisoblanadi. SHu bilan bir qatorda o'qituvchi o'quv dasturiga mahalliy sharoitni hisobga olib ma'lum o'zgarishlar kiritishi mumkin. Bu boradi bir qancha talablar hisobga olinishi lozim. Dasturning mazmuni didaktik printsiplarga to'la – to'kis javob berishi, ilmiy va mafkuraviy jihatdan puxta bo'lishi, murakkabligi ortib borishi hisobga olingan holda va texnologiya ta'limining tanlangan didaktik tizimiga muvofiq ravishda muayyan izchillikda bayon qilinishi turmush tajribasi bilan bog'langan bo'lishi kerak. Unda texnologiya o'rinlari politexnik xususiyatlariga ega bo'lishi, ularning tavsiya qilinadigan ro'yxati esa ijtimoiy ishlab chiqarish ahamiyatiga ega bo'lishi lozim.

Texnologiya malaka va ko'nikmalari bilan qurollantirish. O'quvchilarni tarbiyalash va ularni bo'lajak amaliy faoliyatga tayyorlashda texnologiya malakalari va ko'nikmalari katta rol o'ynaydi. Qo'yi sinf o'quvchilariga texnologiya ta'limini berish vazifalaridan biri ularda bir qator texnologiya malakalari va ko'nikmalarini shakllantirishdir. Texnologiya malakalari va ko'nikmalari natijasi bo'lib qolmay balki, o'quvchilarni texnologiya faoliyatiga, ijtimoiy foydali ishlab chiqarish texnologiyaini bajarishga jalb qilish sharti hamdir.

Ko'nikma – bu kishining bilim va tajriba asosida egallangan, ma'lum harakatni ongli bajarishga bo'lgan qobiliyatdir. Masalan: kartonni kesa bilish ko'nikmasi, qaychini to'g'ri ushlay bilish, harakatni aniq muvofiqlashtirish,

yo'nalish, kuch va bosimning tengligini saqlash, qomatni muvofiq keluvchi tarzda tutish degan ma'noni anglatadi. Bu o'rinda ustalik bilan harakat qilib, ma'lum ishning su'rati va aniqligiga rioya qilish kerak. Aks holda ish qo'pol chiqishi mumkin. Berilayotganini o'zlashtirish – bu o'zgalar tajribasini natijalarini o'z tajribasini natijalari bilan qiyoslashdir.

Texnologiya harakatlarining mukammalashuvi sintetik bosqichda maxsus mashqlar ta'sirida yuzaga keladi. O'rganuvchining ongli ayrim harakatga birlashtirish jarayoniga yo'llangan bo'ladi.

Malaka-bu faoliyatning mashq qilishlar jarayonida yetilgan, mujassamlashgan tajribadir. Bu tez va aniq bajarish, mashq qilish tufayli tarkib topgan ko'nikma yoki bu ma'lum miqdordagi mashq va usullar bajarilganda ko'nikmadan sakrab o'tish degan ma'noni anglatadi. SHunung uchun mazkur ko'nikma agarda malakani yuzaga keltirishni nazarda tutgan mashq va usullar to'g'ri tuzilgan bo'lsa u to'g'ri malakaga aylanishi mumkin. Biroq malakaning takomillashuv darajasi o'qitishning turli bosqichlarida turlichadir. Uning strukturasi ham o'zgaruvchandir. Mashqlar jarayonida o'quvchilar bajarilayotgan harakatlar murakkablashib borgan sari, asta-sekin oddiy malakalarning murakkab malakalarga birlashuvi sodir bo'ladi.

Texnologiya malaka va ko'nikmalarini shakllantirish qo'ydagicha asosiy bosqichlardan tarkib topadi:

a) boshlang'ich tushuncha.

b) texnologiya harakatlarini sinov uchun bajarish.

v) ish harakatlari.

g) yakun chiqarish.

1. Ko'rsatilayotgan harakat maqsadga muvofiq, barcha munosabatlarda ham namunali bo'lishi.

2. Ko'rsatish namunaning ongli idrok etilishiga yordam berish kerak. O'qituvchi o'quvchining e'tiborini harakatning eng asosiy ahamiyatli tomoniga yo'llashi, boshqa harakatni emas, aynan shu harakatning maqsadga muvofiqligini asoslash, ularning loyihalash ongli egallanishiga erishish lozim. SHunung uchun

ko’rsatish doimo qisqa tushuntirish bilan birga boradi.

3. Ko’rsatish harakat namunasining o’quvchilar tomonidan faol idrok etilishini ta’minlash kerak. Faollik tafakkur faoliyatida hamda ko’rsatilayotgan narsani idrok etishda ish hajmi miqdorining ko’payishida ifodalanadi.

4. Ko’rsatilayotgan harakat barcha detallari bilan har bir o’quvchiga yaxshi ko’rinishi kerak.

Texnologiya malakalari va ko’nikmalarini shakllantirish jarayonidagi mashqlar. Texnologiya malakalari va ko’nikmalarini shakllantirishga mo’ljallangan mashqlar faqat vaqtga ko’ra taqsimlanganda hamda ma’lum tizim asosida o’tkazilgandagina ijobiy natija beradi.

Texnologiya malakasining muvaffaqiyatli bo’lishi bir qator shartlarga bog’lik. O’quvchi o’z faoliyatini mustaqil rejalashtirmas ekan, uning malakasi hech qaon to’liq bo’lmaydi. Nazoratning yo’qligi ko’pincha xato va nuqsonlarning mashqlar jarayonida ortib yuorishiga olib keladi. Bu esa o’z navbatida yetilmagan harakat va usllarning shakllanishiga sabab bo’ladi.

Boshlang’ich sinf o’qituvchisi texnologiya ta’limi buyicha ishlarni amalga oshirayotganda o’quvchilar u yoki bu ishni bajarish natijasida qanday ko’nikma, bilim va malakalarni egallashlarini aniq bilish kerak. Ana shunday holda o’qituvchi sinf uchun shu vaqtda zarur bo’lgan materiallarni tanlash imkoniyatiga ega bo’ladi. Bu o’rinda muhimi o’quvchilar mazkur materiallarni tayyorlash jarayonida dastur nazarda tutgan bilim va malakalarni egallab olishlaridan iborat.

Birinchi sinfdagi ish turlari qo’ydagilardan iborat.

1. Qog’oz va karton bilan ishlash.

62941584. Gazlama bilan ishlash.

97227184. Turli materiallar bilan ishlash.

97227280. Texnik modellashtirish.

97228816. Qishloq ho’jaligi texnologiyai.

o’rta maktabda o’qitiladigan texnologiya ta’limi fanining maqsadi-o’quvchilarni kasbgacha tayyorgarligini 5-sinf uchun uzviy bog’lanish zaminini tayyorlashdan iborat.

1.2. Boshlang'ich ta'lim jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llashning mazmum va mohiyati

O'qituvchi kasbi barcha kasblar orasida eng faxrli va mohiyati jihatidan nihoyatda jamiyat uchun zarur kasblardan hisoblanadi. Bu kasb jamiyat hayoti, uning barcha jumboqlari haqida yoshlarga ularni butun hayoti davomida kerak bo'ladigan bilimlarni beradi. Yosh avlodni yuksak va oliyjanob fazilatlar bilan qurollantiradigan kishilardagi nodonlik va yomon illatlar bilan kurashishga o'rgatadi. Kishilarni o'tmishdagi tarixiy tajribalarni yoshlarga o'tkazadi. Bu borada jamiyatimiz uchun vositachilik qiladi. Natijada jamiyatimiz taraqqiyoti uchun zamin yaratadi.

Pedagogik faoliyat, ijtimoiy japayonlap va individlapning fikplash tapzining o'zapo aloqalapi haqida gapipganda umuman faoliyat singapi kasbiy-pedagogik faoliyat takomillashuviga o'zida uzluksiz o'sib bopuvchi, o'z pivojlanishi japayonida doimiy pavishda o'zgapuvchi, voqelikni tobopa chuqurroq aks ettipish tomoniga o'zgapuvchi, tobopa yangi xususiyatlapni kasb etuvchi hodisani ifodalanishini qayd etish lozim Pedagogik faoliyat, ijtimoiy japayonlap va individlapning fikplash tapzining o'zapo aloqalapi haqida gapipganda umuman faoliyat singapi kasbiy-pedagogik faoliyat takomillashuviga o'zida uzluksiz o'sib bopuvchi, o'z pivojlanishi japayonida doimiy pavishda o'zgapuvchi, voqelikni tobopa chuqurroq aks ettipish tomoniga o'zgapuvchi, tobopa yangi xususiyatlapni kasb etuvchi hodisani ifodalanishini qayd etish lozim.

Xulosa qilib aytganda, kasbiy-pedagogik faoliyatning takomillashuviga yuqorida keltirilgan aniqlashlarni tahlil qilish uning asosiy belgilarini ajratib ko'rsatish imkonini beradi. Ular quyidagilardir:

- *birinchidan*, ijtimoiy faoliyat takomillashuviga o'qituvchilarning ijodiy qziqishlari va pedagogik faoliyatining sifat ko'rsatkichi hisoblanadi;

- *ikkinchidan*, ijtimoiy faoliyat takomillashuviga o'qituvchi tafakkurining shakllanish jarayoni ta'sir ko'rsatadi;

- *uchinchidan*, ijtimoiy faoliyat takomillashuviga o‘zida nafaqat yakunni, balki o‘quv-tarbiya jarayonida ham o‘qituvchining, ham o‘quvchilarning qayta o‘zgarishi jarayonini ifodalaydi.

1.2. Texnologik yondashuv – ijtimoiy faol o‘qituvchi shaxsini shakllantirishning ilmiy pedagogik asosi sifatida

Har bir kasbiy ta’lim muassasasi – xoh litsey, xoh kollej, xoh oliy o‘quv yurti bo‘lsin, jamiyatning malakali mehnat mutaxassislari tayyorlash bo‘yicha o‘ziga xos vazifasini bajarish uchun yaratilgan va shaxsning o‘z ma’lumotini chuqurlashtirish va rivojlantirishni qanoatlantirishni vazifa qilib olgan. Mutaxassislarni tayyorlash (jumladan, maktab va kasb-hunar kollejlarining o‘qituvchilarini oliy o‘quv yurti bosqichida ijtimoiy faollika yo‘naltirib tayyorlash) sifatini takomillashtirish yo‘llarini izlash o‘quv yurtlari oldida o‘quv jarayonini tashkil etishning yangi shakllarini yaratish, zamonaviy o‘qitish vositalarini qo‘llashni taqozo etadi.

Ilmiy-pedagogik jamiyat tomonidan o‘qituvchilarda o‘zaro bog‘langan tizimli bilimlarni shakllantirishda cheklangan imkoniyatlarga ega bo‘lgan o‘qitishning an’anaviy intizomli didaktik modelini korreksiyalash zaruriyatining anglanishi natijaga erishishni kafolatlaydigan o‘qitish texnologiyalarini joriy etish uchun yangi imkoniyatlar ochib beradi.

Istalgan ta’lim muassasasi pedagogining (shu jumladan, kasb-hunar kolleji o‘qituvchisining) ijtimoiy faol o‘qituvchi shaxsini shakllantirishda shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim texnologiyasini loyihalash va yaratish metodikasini egallaganidan so‘ng yangi pedagogik tafakkur boshlanadi: didaktik maqsadlarning aniqligi; kasbiy faoliyat doirasida o‘qitish, o‘qitilayotgan materialning tushunarliligi, metodik tilning tushunarliligi; o‘qituvchilarning bilish faoliyatlarini boshqarishda asoslanganlik. Bu ish oliy o‘quv yurti o‘qituvchisi va ilmiy darajali o‘qituvchisi, maktab va KXK o‘qituvchisining o‘qitish jarayonini, uning xususiyatlarini va o‘ziga xos jihatlarini o‘qitilayotgan o‘quv fanining mazmuniga muvofiq ravishda

texnologik ko'rinishining shakllanganligini nazarda tutadi. Ijtimoiy faol o'qituvchi shaxsini shakllantirishda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim o'qitishning yana bir murakkablik tomoni shundaki, ijtimoiy faol o'qituvchi kasbiy faoliyatining quyidagi texnologik xarakterini egallashlari lozim: o'quvchilarni o'qitish mazmunining turli variantlarini ijodiy ishlab chiqish, ta'lim sifati va samaradorligini oshirishda hozirgi zamon didaktikasi (AKT)dan foydalanish; yangi g'oyalar va zamonaviy texnologiyalarni amaliyotga joriy eta olishi.

Shu sababli ijtimoiy faol o'qituvchi o'quv jarayoni (o'quv fani) shunday loyihaning muallifi bo'lishi kerakki, uning amaliyotga qo'llanilishi o'qituvchining kasbiy layoqatliligiga yordam beradi. Bu holda oliy o'quv yurti o'qituvchisi, maktab va KXK o'qituvchisining faoliyati, eng avvalo, ijtimoiy faol o'qituvchi tomonidan «ta'lim traektoriyasi»ni ongli tanlash uchun sharoitlar yaratish, o'qituvchi o'z oldiga qo'yadigan maqsadlarni aniqlashtirish; o'qituvchiga o'z faoliyatini loyihalashtirishda yordam berish; kollej va maktab o'quvchilarini o'qitishning aniq vositalarini, uslublarini, o'qitish metodlarini qo'llash bo'yicha maslahat berish. Shu holda ijtimoiy faol o'qituvchi shaxsini shakllantirishda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim muvaffaqiyatliroq olib boriladi.

Qayd qiluvchi eksperiment ma'lumotlarining ko'rsatishicha,maktab o'qituvchilari, fanlar bloki bo'yicha tayyorlashni amalga oshirayotganlarida, o'quv fanining faqat mazmuniy tomoniga «e'tibor qaratib», ta'limdagi an'anaviy paradigmaga amal qiladilar, ko'rsatilgan yo'nalish mutaxassisligining kasbiy tayyorligi masalalarini bo'sh hal etadilar, *ijtimoiy faol o'qituvchi esa bunday ziddiyatlarni ilg'or tajribasidan foydalanib hal etishi* lozim.

Shunday qilib, hozirgi zamon jamiyatida texnologiklik ijtimoiy faol o'qituvchi shaxsini shakllantirishda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim faoliyatining yetakchi xarakteristikasi bo'lmoqda, ta'lim jarayoni samaradorligi,

optimalligi, ilmiy sig‘imining sifat jihatidan yangi bosqichga o‘tilishini anglatadi. Texnologiya bu moda emas, balki hozirgi zamon ilmiy-amaliy tafakkurining uslubidir. U amaliy tadqiqotlarning (jumladan, pedagogik tadqiqotlarni ijtimoiy faol o‘qituvchi shaxsini shakllantirishda shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim faoliyatini tubdan takomillashtirishga, uning natijaviyligini, jadalligini, asbobiy, texnik qurollanganligini oshirishga yo‘naltirilgan [30, 8-bet].

Texnologik (kasbiy-yo‘naltirilgan) yondoshuvda istalgan fanning vazifalari quyidagilardan iborat bo‘ladi: har bir o‘quv fanining kelgusidagi ta’lim olishi va kasbiy faoliyatiga metodologik, nazariy va texnologik tayyorlanishiga hissasini ta’minlash; uning ilmiy mazmunidan foydalanish ehtiyojlari va uquvlarini tarbiyalash; barcha fanlarni o‘rganish motivatsiyasini ta’minlash; o‘qitishga yaxlit yondashuv asosida integral fikrlarini tarbiyalash. Buni, ayniqsa, pedagogika kollejining o‘qituvchilari hisobga olishi muhim bo‘lib, u o‘qituvchilarni aniq ta’lim muassasasida yaxlit pedagogik jarayonni amalga oshirishga «o‘rgatishni» nazarda tutadi. O‘qitishda texnologik yondashuv esa, aksincha, pedagogik dalillar, hodisalar, qonuniyatlar va h.k.larni o‘zaro bog‘liqlikda va o‘zaro ta’sirda o‘rganishni ko‘zda tutadi, bu esa kasb-hunar kolleji o‘qituvchisining kasbiy uquvlarini samarali egallashi, uning didaktik tayyorgarligini oshirish uchun sharoitlar yaratadi. O‘qituvchi shaxsiyatli-yo‘naltirilgan yondashuv pozitsiyasidan turib faqat ko‘rgazmali, imiy bilimlarni o‘tkazuvchi, axborot eltuvchi, me’yorlar va an’analarning saqlovchisi bo‘lib emas, balki o‘qituvchining, pedagogika kolleji o‘qituvchisining ijtimoiy faolligini shakllanishida yordamchi bo‘ladi. O‘qituvchining bilish faoliyatini boshqarish xarakteri o‘zgaradi. O‘qituvchi va faol o‘qituvchi munosabatlari o‘zaro ta’sir, hamkorlik, yordam, g‘ayrat, o‘qituvchining o‘quv fani loyihasini yaratishi orqali birgalikdagi hamkorlik tufayli uning tashabbusiga e’tibor qaror topadi.

Bu holda o‘qituvchining ham mavqei o‘zgaradi, u o‘zlashtirish natijasidan, baho olishdan o‘qituvchi bilan faol o‘zaro hamkorlikka o‘tadi. O‘qituvchilarning o‘qituvchilik kasbini faollik bilan egallashlari uchun sharoitlar yaratiladi.

Texnologik yondoshuv doiralarida mutaxassisning imkoniyatlarini ochish va rivojlantirish maqsadlari o‘quv mazmunini tanlash va tuzishga boshqacha yondoshuvni talab etadi. Gap shundaki, unda faqat ma’lum axborotlar va dalillarni o‘zlashtirish, faqat nazariyalarni, qonunlarni, qoidalar va formulalarni yod olish, faqat mumkin bo‘lgan barcha nazariy va amaliy masalalarni va muammolarni hal etish uquvlarini o‘rgatish emas, balki, eng avvalo, ijtimoiy faol o‘qituvchi shaxsini shakllantirish mahorat faoliyatining uning qonuniyatlari, muammolari, o‘zaro aloqalari va rivojlanish istiqbollari bilan birgalikdagi doirasiga mansub bo‘gan kasbiy tashkil etuvchisi ajralib turishi lozim. Bu metod o‘qituvchi va ijtimoiy faol o‘qituvchi faoliyatini yaqinlashish imkonini beradi. Bu holda birinchi o‘ringa mutaxassisning kasbiy faoliyatini loyihalashtirish, modellashtirish va konstruksiyalash qo‘yiladi.

Bu aytilgan fikrlar o‘qitish mazmunini ma’lum bilimlar tizimi kirmasligini mutlaqo anglatmaydi. Ular yo‘qolib ketmasdan, balki ular kasbni egallash jarayonida o‘rganiladigan ob’ektlarni ierarxiyalash bilan bir tizimga keltiriladi. Ijtimoiy faol o‘qituvchi shaxsini shakllantirish texnologiyasi doirasida tayyor bilim o‘qituvchining o‘zi tomonidan u o‘quv fani loyihasini yaratishi va amalga oshirishi natijasida «tug‘ilgan» va sintezlangan bilim bilan bir qatorda mavjud bo‘ladi.

O‘qitish jarayonining universal komponenti matnni yod olish emas, balki loyihani yaratish va amalga oshirish jarayonida uni anglashda iborat bo‘ladi. O‘quv materialini an’anaviy tushuniladigan egallash ikkinchi darajaga o‘tadi. Bilish mavzusi endi ma’lumotlar, tushunchalar, nazariyalar

va qonunlarning o‘zigina emas, balki kasbiy faoliyatning o‘zi, bilish jaaryonining natijasi esa uni amalga oshirishning usul va vositalari bo‘ladi. Xar qanday o‘qitish, o‘qituvchi shaxsini rivojlantirish va bo‘ljak mutaxassisni tarbiyalashning ijtimoiy tabiati birinchi o‘ringa chiqishidir, bu bilan faqat yakka tartibdagi emas, balki guruhli o‘qitish shakllari, birgalikdagi faoliyat, o‘zaro ta’sir shakllarining ko‘p xilligi, shaxslararo munosabatlar va muloqot, kundalik hamkorlik va birgalikdagi ijod bilan boyitiladigan yo‘nalish bilan bog‘liqdir. Kasb-hunar kollejlarida yoshlarning dunyoqarashini kengaytirish, ularni har tomonlama rivojlantirish va zamon talablariga javob beruvchi mutaxassis bo‘lib yetishishi uchun berilayotgan ta’lim milliy qadriyatlarimizga hurmat, mustaqil davlatimizga sodiqlik va iftixor tuyg‘ulari ruhidagi tarbiya bilan mushtaraklikda amalga oshiriladi.

O’qituvchi kasbining yana bir muhim jihati shundaki, bu kasb unga mamnunlik va xursandchilik keltiradi. Bu mamnunlik unga o’z faoliyati natijalarini ko’rganida, o’z shogirdlarini turmushda, ilmu-fan va yuksak mansablarni egallaganlarida, xayotda o’z o’rinlarini topganliklarida ko’zga yaqqol ko’zga tashlanadi. SHunda o’qituvchilar o’z texnologiyalarini zoe ketmaganligini his etadilar.

O’qituvchilik kasbida iste’dod katta rol o’ynaydi. Ya’ni o’qituvchilikda o’z kasbiga mexr, qiziqish, uni egallashga intilish bo’lishi lozim. Bu sifatlar ko’pchilik xollarda bolalarni sevganda bolalarning shovqin suronidan, jovdiragan ko’zlaridan zavqlangandagina namoyon bo’ladi.

Muallim iste’dod tug’ma bo’lishligini bildirmaydi, shunga qaramasdan u kishilarda yoshligidan, ochiq yoki berk xolda bo’lishi mumkin. Iste’dod kishilarda bolalar bilan bog’liq hayotiy voqealar zamirida kishilarning yoshlik chog’larida bo’lishi ham mumkin. Kishilarda bo’ladigan ruxiy bu sifatlar ularni o’qituvchilik kasbiga qiziqtiradi.

Iste’dod–kishilar baxti uchun kurashish istagi, o’zbekistonning kelajagi, buyuk davlat qurish uchun kurashi bilan belgilanadi. Ilg’or o’zbek o’qituvchisi

tabiatga va jamiyatga ilg'or nazar bilan qarovchi, mustaqillikni mustahkamlash yo'lida tinimsiz texnologiya qiluvchi shaxsdir.

O'qituvchining yana bir muhim sifati bu yoshlarga namuna, ibrat bo'lishlikdan iborat. Masalan, soqoli o'sib ketgan, kiyimlari tozalanmay, yoqasining yag'iri chiqib ketgan o'qituvchi so'zsiz bolalarga ibrat bo'la olmaydi. o'qituvchi bolalarga faqat tozalik borasida emas, hamma sohada ibrat bo'ladigan bo'lishi lozim. Xususan, odobi, printsipialligi, halolligi, sof vijdonli adolatparvar, kishilarga mehribon kabi xislatlarga ega bo'lishlari lozim.

Bolalar o'z xislatlariga ko'ra o'qituvchilarga nisbatan diqqat va e'tiborli bo'lib, ularni doimo kuzatib yuradilar, ularga o'xshashga xarakat qiladilar. Shuning uchun bolalardan biror narsani berkitib bo'lmaydi.

Shuni ham qayd lozimki, bolalarning sinchkovligi, kuzatuvchanligi, taxlidchanligi, o'qituvchini unga nisbatan talabchan bo'lishligini taqozo etadi. Bu esa uni doimo o'zi ustidan mustaqil ishlashi, ilmiy metodik adabiyotlarni, gazeta va jurnallarni o'qib borishga yo'llaydi. SHu bilan birga o'qituvchi respublikamizning madaniy xayoti bilan bir safda borishi, kontsertlar, spektakllar, tasviriy san'at ko'rgazmalariga doimiy ravishda borishi ham zarur bo'ladi. Badiiy adabiyot o'qishi ham o'qituvchiga nihoyatda zarur. CHunki o'qituvchi o'zining badiiy madaniyati bilan ham bolalarga namuna bo'lishi darkor. o'qituvchilarga qo'yiladigan talablar orasida eng muhimlaridan biri bu o'qitiladigan barcha fanlardan ta'lim mazmunini va uni o'qitish metodikasini yaxshi bilishi hisoblanadi. Chunki ta'lim mazmunida ham, o'qitish metodlari ham borgan sari takomillashib turadi.

Ilmiy tadqiqotlar va ilg'or tajribalar asosida muallimning eng muhim vazifalaridan biri tadqiqot natijalarini va ilg'or tajribalarni o'rganish bilan chegaralanib qolmasdan, bu tajribada uning o'zi ham ishtirok etishi ham zarur. Buning uchun u o'z faoliyatida to'xtovsiz tajriba sinov ishlarini o'tkazib turishi, boshqalarning ilg'or tajribalarini o'rganib borishlari kerak bo'ladi.

Shuni ham qayd qilish lozimki, o’qituvchining ishi shu bilan xarakterli va murakkabki u ham ta’lim ham tarbiya beradi. Bu esa o’qituvchidan ko’p vaqt va mas’uliyat va talab etadi.

Mahoratli o’qituvchi bo’lish uchun uni shunchaki odobli bo’lishligi yetarli emas. U odobning yuksak namunasiga ega bo’lishligi lozim. Bu sifat o’qituvchidan insonparvarlikni har qanday og’ir sharoitlarda ham o’zini tuta bilishi, sabr-toqatli, tavoze va odobli, saxovatli, himmatli, muruvvatli bo’lishlik, xayri-xoxlikni talab etadi. Bu sifatlar o’qituvchida o’z-o’zidan emas to’xtovsiz texnologiya qilish, o’rganish, ijod qilish, bolalar ta’limi yuzasidan tajriba sinov ishlarini o’tkazish, ish natijalari yuzasidan o’rtoqlashish, muhokama o’tkazish jarayonida hosil bo’ladi.

o’qituvchining mahoratli bo’lishligi ko’p jihatdan uning madaniyatli bo’lishligiga ham bog’liq. Bunda ko’proq axloqiy va estetik madaniyat nazarda tutiladi. Mahoratli o’qituvchi o’z ishiga o’ta mas’uliyatli va talabchan bo’ladi, u doimo o’zini muallimlik maxoratini qanchalik uddasidan chiqqanligini tekshirib borishi, bola ongi va qalbiga yo’l topishiga harakat qilishi kerak bo’ladi. Mahoratli o’qituvchi uni 30-40 sinchkov qorako’z kuzatib turganligini, uni ma’naviy-madaniyati, adolatparvarligi, tashqi qiyofasi, mexribonligidan bolalar namuna olishlarini doimo yodda tutishi lozim.

Mohir o’qituvchi zamonaviy texnologiyalar va ilg’or o’qituvchilarning tajribalarini tinimsiz o’rganib boradi. Bunda quyidagilar nazarda tutiladi:

1. Diagnostik ta’lim asosida ish yuritish.
2. Texnika vositalaridan keng foydalanish.
3. Yakunli o’qitish metodidan foydalanish.
4. Ta’lim jarayonida muammoli vaziyatlar hosil qilish, bolalarni ijodiy fikrlashga o’rgatish
5. Ta’limga individual va tabaqalashtirilgan xolda yondoshish.
6. Munozarani o’yin va musobaqa tarzida o’tkazish.

Ilg’or tajribani o’rganish, undan ko’r-ko’rona o’z faoliyatida foydalanish degan ma’noni bildirmaydi. Uning ayrim jihatlardangina foydalanish mumkin. Chunki har bir maktabni, har bir sinfni, har bir o’quvchini, u yerda olib

borilayotgan ishlarning o'ziga xos xususiyatlari bo'ladi. Har bir o'qituvchi maxorati avvalo o'z sohasini yaxshi bilishligiga bog'liq. Bunda quyidagilar nazarda tutiladi:

- Texnologiya ta'limining psixologiya asoslari xaqida ma'lumotlarga ega bo'lish;
- Texnologiya va uni o'qitish metodikasini ilg'or zamonaviy texnologiyalarni chuqur egallagan bo'lishligi;
- Texnologiya va me'morchilik san'atining u yoki bu turi yoki janrlari bo'yicha ijodiy ishlar bilan shug'ullanishi;
- o'quvchilarning texnologiya faoliyatiga doir to'xtovsiz tajriba-sinov ishlarini, ilmiy-metodik ishlar bilan shug'ullanish;
- Texnologiya va uni o'qitish metodikasiga doir ilg'or tajribalarni muntazam o'rganib boruvchi bo'lish;
- Texnologiya va uni o'qitish metodikasiga doir, san'atshunoslikka doir adabiyotlarni va tadqiqot natijalari bilan muntazam o'rganib boruvchi bo'lish;
- Maktabda o'qitiladigan ayrim fanlardan (adabiyot, tarix, biologiya, texnologiya v.b.) ta'lim mazmuni bilan tanish bo'lish.

O'qituvchi ana shu o'ziga xoslikni hisobga olib ish yuiritishi to'g'ri bo'ladi. SHuning uchun bir maktabning, bir o'qituvchining ish tajribasini boshqa maktabda, boshqa o'qituvchi faoliyatida to'la qo'llash mumkin emas. Yana shuni ham qayd qilish lozimki, har bir o'qituvchi boshqa bir o'qituvchi metodikasi bilan ish olib borishi ham mumkin emas. Har bir o'qituvchi o'zining shaxsiy o'qitish metodikasiga ega bo'lishi lozim. CHunki o'qitish ishlarida yagona retsept asosida ish olib borib bo'lmaydi. Har bir ta'lim tarbiya retsepti har tuman maktab, o'qituvchining ish sharoiti va o'ziga xos xususiyatlari asosida belgilanadi.

Alisher Navoiy o'qituvchilik kasbi, uning og'irligi, biroq uning nihoyatda sharafli ekanligini o'zining «Maxbub ul-qulub» asarida qayd qiladi.

Haq yo'lida senga xarf o'qitmish ranj ila
Aylamak bo'lmas ado oning haqin yuz ganj ila.

Yuqorida qayd qilingan fikrlardan o'qituvchilik kasbi murakkab, og'ir, mushkul kasb ekan deb tushkunlikka tushish yaramaydi. o'z ishiga ma'suliyat bilan qaragan har o'qituvchi mohir muallim bo'lib yetishishi muqarrardir. SHuningdek o'qituvchilik kasbi qanchalik kasbi qanchalik og'ir va mashaqqatli bo'lmasin, uni sharafli kasb ekanligini unutmaslik lozim.

Hozirgi kunda ilg'or pedagogik texnologiyalarni o'zlashtirish va ta'lim jarayoniga tadbiq etish zarurati alohida vazifalardan biridir, shu o'rinda 3 sinf texnologiya darslarida poliz ekinlari urug'laridan applikatsiya ishlarini bajarishda foydalanib dars tashkil etilsa maqsadga muvofiq bo'ladi.

Hozirgi kunda pedagogik adabiyot, qullanmalar, ta'lim muammolariga oid mavzular, rasmiy hujjatlarda «YaPT», «IPT», «PT», «ZPT» iboralari mavjud. «Pedagogik texnologiya» tushunchasi hali ham bir qolipga tushurilmagan, entsiklopediyalarda izohlanganicha yo'q, uning mazmunining yagona talqini ishlab chiqilmagan. Shuning uchun unga turlicha ta'riflar berilmoqda. Masalan N.Saydaxmedov, U.Tolipov, K. Zaripov, L.Golish, S.Og'aev, J.Yo'ldoshev, Z.Ismoilova, U.Nishonaliev va boshqalar pedagogik texnologiyalar muammosiga oid mavzularda tadqiqot ishlari olib borishgan. N.Saydaxmedov pedagogik texnologiyani-qanday qilib ta'lim-tarbiya jarayonida kafolatlangan natijaga erishish mumkin, degan savolga javob beradi, deb ta'riflaydi.

Pedagogik texnologiya-oldindan loyihalashtirilgan, ta'lim-tarbiyaning kafolatlangan natijasiga erishuvni ta'minlovchi jarayonidir. Ta'limga bunday yondashuv AqSH olimlari B.Blum, D. Krotvol, J.Bloklar tomonidan ishlab chiqilgan.

Pedagogik adabiyotlarda (V.Bespalko, B.Guzeev. V.A.Slastyonin, B.Lixachev, I.Volkov, I.Lerner, M.Klarin va boshqalar) pedagogik texnologiyaga turlicha ta'riflar beriladi.. o'zbekistonga V.Bespalko va V.Klarinlarning ta'siri katta. Ular pedagogik texnologiya haqida juda ko'plab ma'lumot beruvchi adabiyotlarning mualliflari. Pedagogik texnologiya ta'lim jarayoniga yangicha yondashuv bo'lib, an'anaviy o'qitish tizimidan biroz farq qiladi. An'anaviy o'qitish tizimida asosan o'quvchilar tomonidan bilimlarni yod olish, esda saqlab

qolish maqsad qilib qo'yilgan bo'lsa, yangicha texnologik yondashuv o'quvchini faol ishtirokchiga aylanishini, sub'ekt sifatida harakat qilishini nazarda tutadi. Albatta, bunday ta'lim jarayoni texnologiyasi oldindan loyihalashtirilgan bo'ladi.

«Texnologiya» so'zi asosan texnika, ishlab chiqarishga oid termin bo'lsada, u ijtimoiy fan, pedagogik ham kirib keldi. Ishlab chiqarishda texnologiya-bu xom ashyoni maxsulot qilib yetishtirish jarayonidir. Bu jarayon o'zining tarkibiy qismlari, ularning o'rtasidagi o'zaro aloqadorligiga ega. Masalan, o'zbekistonda Janubiy Koreyadan olib kelingan texnologiya asosida eng sifatli yengil mashinalar ishlab chiqilmoqda. Koreyada ishlab chiqilayotgan mashina bilan bizda ishlab chikarilayotganliklari o'rtasida farq yo'q. Chunki, o'sha texnologiya, usha natija.

Pedagogik texnologiya tushunchasi barcha boshhariluvchi tashkiliy hismlar va ular o'rtasidagi bog'lihlikni taqlil hilish, tanlash, loyiqalash va nazorat hilish yo'li bilan pedagogik jarayon samaradorligini yuhori darajaga ko'tarish va bu borada tizimli yondashuvni joriy etishga yunaltirilgan faoliyat loyiqasidir. «Texnologiya» tushunchasi yunoncha «Texnos» (techne) – maqorat, san'at qamda (Logoc)- tushuncha, ta'limot so'zlarining birikmasidan tashkil topgan. Bu tushuncha sifatida ilk marta 1872 yilda ho'llanilgan. «Texnologiya» tushunchasi bugungi kunda mazmun va moqiyatiga ko'ra huyidagi qolatlarni ifodalash mahsadida ho'llanilmohda. Aloqida hayd etib o'tish joyizki, ayni vahtda ta'lim texnologiyasi tushunchasini mantihiy - g'oyaviy jiqatdan izoqlash borasida yagona fikr mavjud emas. Ta'lim jarayoni pedagogik texnologiyalarning asosini, negizini tashkil etadi qamda ta'lim mahsadi, ta'lim mazmuni, ta'lim oluvchi, ta'lim shakli, metod, vositalari va ta'lim beruvchi kabi unsurlardan iborat tizim sifatida namoyon bo'ladi.

Ta'lim jarayoni handay shaklda tashkil etilishidan hat'iy nazar huyidagi 1.1. shaklda keltirilgan shartlarga javob berishi talab hilinadi.

Yangi pedagogik texnologiyalar ta'lim jarayonini qar tomonlama mukammal loyiqalashtirish, anih mahsadlar ho'yish va ularga kafolatlangan qolda erishish, rejalashtirilgan natijalarni amalga oshirish imkonini beruvchi uzviy bog'langan komponetlar yig'indisi qisoblandi. Ushbu hoidadan kelib chihan qolda qar bir

kasb-qunarga doir o’tiladigan mavzuga keng homrovli loyiqa ishlab chihildi. Majmuaning tarkibiga loyiqaga ho’shimcha mavzuga daqldor bo’lgan barcha axborotlar, kompyuter saydi, tarhatma materiallar, ma’lumotnomalar, manbalar, ulardan foydalanish metodikasi kiritildi.

o’huvchi kichik guruqlarda yakka tartibda mustahil va guruq qolida mavzuni o’rganadi. o’hituvchi qamkorligida o’zlashtirish darajalari anihlanadi. qar bir o’huvchi o’z hizihishi hobiliyati va imkoniyatiga mos o’zlashtirishiga erishishi bilan bir hatorda, olgan bilimlarini amalda tadbih etib boradi.

Biz tomondan ishlab chihilgan funktsional tuzilmada dastur bo’yicha o’tkaziladigan mavzu loyiqalashtirilgan. Ko’riladigan asosiy masalalarda mavzuga oid asosiy savollar, tayanch tushuncha, iboralar, o’hituvchining va o’huvchining mahsadlari, mavzuning bayoni qamda mavzudan kelib chihhan nazorat topshirihlari o’rin egallagan. Mavzu loyiqasining uzviy bog’langan komponentlari tarkibiy hismlari sifatida o’huvchilarning ta’lim-tarbiyaga erishilganlik natijasi, tashhi ob’ektiv omillarda maqalliy va mintahaviy qududda joylashgan (ta’lim muassasalari va korxonalar) ta’siri, ichki sub’ektiv omillarda o’huvchining individual psixik rivojlanish darajasi (hizihishi va hobiliyati va q.k), ularning rivojlanishini ta’minlovchi asosiy omillar hisobga olinadi.

Ayni vahtda o’zbekiston Respublikasida barkamol shaxsni shakllantirish, uni kelajak qayotda o’z o’rnini topishi va rahobatbardosh kasb egasi sifatida tarbiyalash talabi ijtimoiy buyurtma sifatida yuzaga kelmohda.

Shu bois fuharolarda ta’lim olish, nazariy va amaliy bilimlarni o’zlashtirish, kasb egallashga nisbatan ongli yondashuv qissi haror topmohda. Bu esa ularda jamiyat eqtiyojlari asosida kasb tanlashga bo’lgan rag’batni qosil hilmohda. Endilikda ta’lim olish, muayyan kasb-qunar yoki mutaxassislik ma’lumotlarini egallash, bu borada ma’lum ko’nikma va malakalarni shakllantirish qayotiy eqtiyojga aylanmohda. Ta’lim olishga bo’lgan rag’bat va uning mazmuni kasb egallash jarayonining muvaffahiyatli amalga oshishida kafolat bo’la oladi.

Ta'lim oluvchi mustahil faoliyat yuritish, nazariy bilimlarni o'zlashtirish asosida o'zida fikrni ilgari surish, dalillar keltirish, o'z fikrini qimoya hilish layohatini tarbiyalay olishi, o'z-o'zini tanhid hilish, o'z-o'zini baqolash sifatlarini haror toptira olishi talab etiladi. Davr talabi ta'lim oluvchini ta'lim jarayonining sust tinglovchisi bo'lishdan faol ishtirokchisiga aylantirishni tahozo etmohda

O'quvchilarga bilim berishda ta'lim shakli, metod va vositalarining aqamiyati katta. Zero, ular o'huvchining imkoniyatlarini yuzaga chiharish, bilim, ko'nikma va malakalarini bo'lajak faoliyat soqasi talablari asosida shakllantirish uchun shart-sharoit yaratib beradi. o'z navbatida o'huvchilarning yosh, psixologik, fiziologik xususiyatlari, bilim darajasi, dunyoharashining ko'lami qamda ularning faolligi samarali, ilg'or, noan'anaviy ta'lim shakli, metod va vositalarini tanlash, ulardan mahsadga muvofih darajada foydalanish uchun turtki bo'ladi.

Ta'lim jarayonining mahsadi DTS, o'huv rejasi, dasturi, shuningdek, darslik, ho'llanmalarda belgilab berilgan muayyan mavzu qamda mashg'ulot turining o'ziga xos jiqatlari, mavjud pedagogik shart-sharoitlar, o'huvchilarning yosh, psixologik xususiyatlari, ularning qayotiy eqtiyoji va hizihishlari, o'hituvchining bilim va malaka darajasi, dunyoharashi, ijodkorligi, vaziyatni baqolay qamda unga muvofih tezkor qarakat hila olish layohati va qokazo omillarni inobatga olish asosida belgilanadi.

o'huv jarayonining mahsadi anih qamda ravshan belgilanmog'i lozim. Ta'lim mahsadining bunday belgilanishi ma'lum va amal hilingan vahtda didaktik jarayonni tashkil hilish va amalga oshirilish darajasi yuzasidan xulosa chiharish imkoniyatini yaratadi.

Mahsadning belgilanishi huyidagi qolatlar bilan tavsiflanadi:

a) shaxsda shakllantirilgan ma'naviy-axlohiy sifatlar, ahliy saloqiyat qamda shaxsiy sifatlari shu darajada anih va ravshan tavsif-lanadiki, natijada ularni kasb tanlashga yo'llash ishida anih metod va vositalarni tanlash mumkin bo'ladi;

b) shaxsning tashqislangan ma'naviy-axlohiy va ahliy-kasbiy sifatlarining shakllanganlik darajasini qahhoniy nazorat hilishga yo'naltirilgan anih usullar mavjud bo'ladi;

v) shaxsning tashqislangan sifatlarini anihlash yuzasidan olib borilgan nazorat natijalari asosida uning samaradorligini anihlash mumkin bo’ladi;

g) o’lchov mezonlari asosida muayyan bilim, ko’nikma va malakalarning sifatini baqolash ko’rsatkichlari mavjud bo’ladi.

Ta’lim jarayonining mahsadini shakllantirish ijtimoiy buyurt-ma mazmuni qamda ta’lim oluvchi shaxsi modellarining o’zaro muvofihligi asosida kechadi.

Boshichli ta’lim mahsadini shakllantirish dolzarb darajadagi mahsad muayyan kasbiy tayyorgarlik boshichlari bo’yicha tahsimlab chihiladi. Ta’lim tizimining yaxlit qolda kasbga yo’naltirilganligi sababli ta’lim oluvchi shaxsining modeli uning ob’ekti bo’lib holadi. Ta’lim jarayonida shaxsning yosh ko’rsatkichlari tabiiy shakllanishi boshichlariga mos ravishda asosiy mahsaddan kelib chihish asosida darajalab chihiladi.

Tezkor daraja ta’lim mahsadini shakllantirishning mazmuni mashg’ulotlar mazmunini tashkil etuvchi aloqida yo’nalishlarni o’rga-nishdan iborat bo’ladi.

Ta’lim jarayonining mazmuni ta’limning umumiy mahsadini amalga oshirish, xususiy mahsadlarga boshichma-boshich erishish imkoniyatini yaratadi. Ta’lim mazmuni ta’limiy-me’yoriy qujjatlar talablari, o’huv manbalari (DTS o’huv rejasi, dastur, darslik va ho’llanmalar)ning mazmuni, ularda ilgari surilgan g’oyalar asosida ishlab chihiladi. Ta’lim jarayonining mazmuni shaxsga ta’lim berish, uni tarbiyalash va rivojlantirish kabi vazifalarning ijobiy qal etilishini ta’minlashga xizmat hiladi.

Ta’lim jarayonining mazmuni asosida ta’limning shakl, metodi (suqbat, anketa-test so’rovnomalar, ma’ruza matnlari va boshha) va vositalari belgilanadi. Bu jarayonda ta’lim shakli, metodlari va vositalari o’huvchilarga chuhur bilim va dunyoharashni qosil hilish ishiga xizmat hiladi.

Ta’lim jarayoni o’hituvchi va o’huvchining belgilangan tartibda, muayyan mahsadga muvofih tashkil etiladigan faoliyatlarining tashhi ifodasidir.

Birinchi bob xulosa

Kasbiy-pedagogik faoliyatda ijtimoiy faollashuvni ilmiy-ijodiy faoliyat sifatida belgilaydi. Bu faoliyatni pedagogik yo‘nalishdagi ta’limi muassasalari

talabalapida muammoni mustaqil hal etish malaka va ko‘nikmalapini pivojlantipadi, ilmiy faoliyat uchun zapup bo‘lgan shaxs sifatlapini pivojlantipadi, ilg‘or tajriba maktabi ijtimoiy hayotga tayyopgaplikni pivojlantipadi. O‘qituvchi ijodiyoti muammolapini tadqiq etuvchi faoliyatga faollashuvning quyidagi ppinsiplapini ko‘psatadi: ijodiy tafakkup va hapakat bipligi; ijodiy faoliyatda individuallik va ijtimoiylikning bipligi; onglilik va intuitivlik bipligi. Ijodiy fikplash muammoni ko‘pa bilishdan, vazifa bilan uni hal etishning mavjud bo‘lmagan yo‘li o‘ptasidagi, tan olingan ijtimoiy yoki individual zapupiyat bilan uni amalga oshipishning mavjud bo‘lmagan imkoniyatlapi o‘ptasidagi ziddiyatni anglashdan boshlanadi. Pedagogik faoliyat o‘qituvchida ijodiy fikplashisiz bo‘lishi mumkin emas. Shunday qilib, xopijiy pedagoglap kasbiy-pedagogik faoliyatga faollashuvni ijodiy pedagogik fikplash va faoliyat bilan bipiktipilgan holda belgilaydilap. Bu faoliyat natijasida shaxs ijodkopligi pivojlanishi, muammoni hal etishning yangi yo‘llapi, usullapi aniqlanishi, san’atning yangi asarlari yapatilishi mumkin.

II.BOB. BOSHLANG’ICH SINF TEXNOLOGIYA DARSLARIDA O’QUVCHILARGA TURLI MATERIALLARDAN APPLIKATSIYA YASASHGA O’RGATISHNING SHART SHAROITLARI

2.1. Amaliy ish va uning turlari

Boshlang’ich sinflarda texnologiya ta’limi bolalarni har tomonlama kamol toptirishga aqliy va jismoniy, ahloqiy va estetik, iqtisodiy va ekologik bilimlarini shakllantirishga va tarbiyalashga qaratilgan bo’lib, dars jarayonida quyidagi ish turlarini o’rgatadi

1.Qog’oz va karton bilan ishlash.

2.Turli materiallar bilan ishlash.

3. Gazlama (tikish va bichish) bilan ishlash.

4.Texnikaga modellash. (qurish-yasash)

5. Qishloq xo’jaligi texnologiyai.

Texnologiya ta'limi jarayonida hosil qilingan bilimlar, malakalar va ko'nikmalar maqsadsiz emas, balki insonning asosiy qobiliyati – texnologiyaga bo'lgan qobiliyatini rivojlantirish vositasi hisoblanadi.

Texnologiya darsining maqsadi – shaxsning turmush tarziga, texnologiya madaniyatiga qaratilgan barqaror yo'l yo'riqni qaror toptirish, ijodiy texnologiya qilishga, amaliy, ahloqiy va ruhiy tayyorgarlikni amalga oshirish, o'quvchilarni halq xo'jaligidagi muvoffaqiyatli texnologiya faoliyatida zarur bo'lgan ijodiy qobiliyatlarni, aqliy, jismoniy fazilatlarni rivojlantirishdir.

Texnologiya ta'limi o'zining ish bosqichlarida bolalar, o'smirlar va yoshlarning yoshi, funktsional imkoniyatlarining o'ziga xosligi, ruhiy rivojlanishi, ijtimoiy mavqiega muvofiq ravishda ko'p tomonlama yo'nalishga ega bo'lishi lozim. U qo'ydagilarni taqozo etadi.

- Texnologiyasevarlikni tarbiyalash, texnologiya qilishga ehtiyojni, unga ongli, ijodiy munosabatda bo'lishni, o'z maxoratini doimo takomillashtirishga intilishni shakllantirish;
- Kasbiy faoliyati uchun ahamiyatli bo'lgan psixo-fizologik funktsiyalarini, shaxsning kasb-korlik jihatidan muhim bo'lgan umumiy va shaxsiy qobiliyatlarini rivojlantirish;
- Tanlangan faoliyat sohasiga kasbiy faoliyatni keng politexnik bilim doirasi va kasbiy harakatchanlik bilan birga qo'shgan holda shakllantirish;
- Bunyodkorlik faoliyati jarayonida haqiqiy texnologiya munosabatlariga kirishi, jamoa texnologiyaiga ijtimoiy tajriba to'plash;
- SHaxsning barcha sohalarida madaniyatni tarbiyalash;
- Zamonaviy iqtisodiy bilimlarni egallash, yangicha iqtisodiy tafakkurni, omilkorlikni shakllantirish.
- Mustaqillikni, tashabbuskorlikni, ijodkorlikni, muammoli vaziyatlarni ijodiy ravishda hal qilishga hozirlikni shakllantirish.

Texnologiya darslarida amaliy ishlarni tashkil etish

Jamiyatda har bir kishi qaysi sohada ish yuritmasin,texnologiya jarayonida go'zallik va nafislikni ko'ra olishi va tushuna bilishi kerak. Shu jumladan,

boshlang’ich sinf o’quvchilariga texnologiya darslarida amaliy ishlarni urgatishda ularga amaliy ishga estetik jihatdan yondoshish, atrof-muhitdagi ranglarning turli-tumanligini, tabiat go’zalliklarini texnologiya mashg’ulotlari jarayonida o’rgatish muhim hisoblanadi.

Jahon ta’limi taraqqiyoti tajribasi shundan dalolat beradiki, jamiyat taraqqiyoti ta’limning takomillashishi va taraqqiy etishi bilan chambarchas bog’liqdir.

Prezident I.A.Karimov ta’kidlab o’tganidek: «Aslida ta’lim-tarbiya sohasidagi islohotning chegarasi yo’q. Toki hayot davom etar ekan, ta’lim ham, tarbiya ham zamon o’rtaga qo’yayotgan yangi-yangi talablarga ko’ra mustaqil ravishda o’zgarib-yangilanib boraveradi».

Ta’lim tizimini rivojlantirish, yosh avlodni har tomonlama yetuk, barkamol inson sifatida tarbiyalash uchun imkon beruvchi mukammal ta’lim tizimini yaratish, uning samaradorligini oshirish kabi masalalar «Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi»ning bosh maqsadi va ta’lim sohasidagi islohotlar asosini tashkil etadi.

«Ta’lim to’g’risida»gi Qonun hamda «Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi» g’oyalariga muvofiq Respublikamizda barkamol shaxs va malakali kadr tayyorlashga xizmat qiladigan o’ziga xos milliy model yaratildi. Bu modelning muvaffaqiyati uchun zamin yaratuvchi omillar sirasida ma’naviy-axloqiy sifatlarga ega bo’lgan, mutaxassislik fanlari asoslarini puxta o’zlashtirgan, shuningdek, pedagogik mahoratga ega o’qituvchilarni tayyorlash alohida o’rin tutadi. Zero, yosh avlodni har jihatdan kamol toptirish, ularda muayyan kasbiy faoliyatni olib borish layoqatini shakllantirish hamda ularning yetuk mutaxassis bo’lib yetishishlarini ta’minlash o’qituvchi va murabbiylarning zimmasidagi asosiy vazifalardan biridir. “Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi”da uzluksiz ta’lim tizimida faoliyat ko’rsatayotgan o’qituvchi va murabbiylarning kasbiy malakalarini oshirish, ularni ilg’or pedagogik texnologiyalar hamda zamonaviy axborot texnologiyalari bilan qurollantirish xususida alohida ta’kidlangan.

Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi tomonidan 2001 yil 16 noyabrda tasdiqlangan “o’rta maxsus, kasb-hunar ta’limi muassasalarining rahbar, pedagog

va muhandis-pedagog xodimlariga qo'yiladigan malaka talablari to'g'risida"gi Nizomda o'qituvchining lavozim majburiyatlari etib, ta'lim jarayonida o'qitishning samarali usullari, vositalari va shakllarini, yangi pedagogik texnologiyalarni keng qo'llashi belgilangan.

o'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2006 yil 16 fevraldagi "Pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimini yanada takomillashtirish to'g'risida"gi 25-sonli qarorida berilgan pedagog kadrlarning tayyorgarligiga qo'yiladigan davlat talablarida ta'lim beruvchilarning o'qitish mahorati "...yangi pedagogik va axborot texnologiyalarni egallaganligi..." talabi bilan belgilangan.

Hozirgi davrda o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi tizimi pedagog kadrlari respublikadagi malaka oshirish va qayta tayyorlash muassasalarida ilg'or pedagogik texnologiyalar, shu jumladan, interfaol metodlarni qo'llash bo'yicha o'z malakalarini takomillashtirib, orttirgan yangi bilim, ko'nikma va malakalari asosida ta'lim jarayonini olib bormoqdalar. Bunday ta'lim jarayoni ta'lim oluvchilarning mustaqil fikrlashi, faollik darajasining oshishi, topshiriqlarga ijodiy yondashishi orqali yuqori samaradorlikka erishish imkoniyatini bermoqda.

Dars jarayonida yangi bilimlarni berish nazariy darsning dastlabki 20 daqiqasida amalga oshirilishi lozim. SHundan so'ng bahs-munozara, kichik guruhlarda ishlash, loyihalash, tadqiqot va boshqa shu kabi interfaol metodlarni amalga oshirib, ta'lim oluvchilarning bilimlarini mustahkamlash kerak. Har qanday holatda ham nazariy dars jarayonida ma'ruza o'qiladigan vaqt taxminan 20 daqiqadan oshmasligi kerak. CHunki o'rganishning dastlabki 20 daqiqasi eng samarali, 20 daqiqadan keyin esa o'rganishni davom ettirish motivatsiyasi pasaya boshlaydi. SHu bois ta'lim oluvchilarning faolligi, qiziqishlarini saqlash va oshirish maqsadida interfaol metodlarni mavzuni takrorlash yoki mustahkamlash bosqichlarida qo'llash maqsadga muvofiq.

Idrok qilish paytida qancha ko'p sensorik (sezgi) kanallardan foydalanilsa, esda olib qolingan ma'lumotlarning miqdori va sifati shunchalik yuqori bo'ladi. Agar ma'lumotlar faqat ma'ruzalar orqali berilgan bo'lsa, unda 3 kundan so'ng

ularning faqat 25 %ini eslash mumkin xolos. Agar ma’lumotlar ma’ruzalar o’qish, namoyish va ko’rgazmali qilish, amaliy topshiriqlarni bajarish va shu to’g’risida bahslashish hamda muhokama qilish orqali berilsa, unda 3 kundan so’ng 75 %ini esga tushirish mumkin.

Agar bilimlarni idrok qilishda bir necha sensorik kanallar birgalikda ishga solingan bo’lsa, ma’lumotlarning qisqa xotiradan uzoq xotiraga o’tish jarayoni tezlashadi, bu esa bilishning asosi bo’lib hisoblanadi. Yuqoridagi ma’lumotlardan shunday qoida kelib chiqadi:

- o’quv vaziyatini tayyorlashda interfaol metodlar va audio-vizual vositalarni samarali ishlatish lozim. SHunda birdaniga ko’pgina sensorik kanallar jalb etiladi.
- o’quv materiali to’g’risida bahslashishga doim imkoniyat berish lozim. Davra suhbatlari, guruhiy bahs-munozaralar tavsiya etiladi, chunki bu metodlar ta’lim oluvchilarni faollikka jalb qiladi.

Yuqoridagi ma’lumotlar shuni ko’rsatadiki, dars jarayonida an’anaviy metodlar qo’llanilganda, ta’lim oluvchilarning ma’lumotni eslab qolish ko’rsatkichining eng yuqori darajasi 30%ni tashkil etar ekan. An’anaviy dars shaklini saqlab qolgan holda unga ta’lim oluvchilar faolligini oshiradigan turli-tuman metodlar bilan boyitish orqali ta’lim oluvchilarning o’zlashtirish darajasini ko’tarishga olib keladi. Buning uchun dars jarayoni oqilona tashkil etilishi, ta’lim beruvchi tomonidan ta’lim oluvchilarning qiziqishining orttirilishi, ularning faolligi doimo rag’batlantirib turilishi, o’quv materialini kichik bo’laklarga bo’lib, ularning mazmunini ochishda turli faollashtiruvchi metodlarning qo’llanilishi va amaliy mashqlarni mustaqil bajarishga yo’naltirilishi talab etiladi.

Bu metodlar “interfaol metodlar” deb ataladi. Interfaol metodlar ta’lim oluvchilarni faollashtiruvchi, mustaqil fikrlashga undovchi va ta’lim jarayonining markazida ta’lim oluvchi bo’ladigan metodlar tushuniladi. Bunday metodlarni qo’llashda, ta’lim beruvchi ta’lim oluvchilarni faol ishtirok etishga chorlaydi. Ta’lim oluvchilar butun jarayon davomida ishtirok etadi. Interfaol metodlarga aqliy

hujum, kichik guruhlarda ishlash, muammoli vaziyat, yo'naltiruvchi matn, charxpalak, rolli o'yin, ishbilarmonlik o'yini va shu kabi boshqa metodlar kiradi.

Interfaol metodlardan foydalanish afzalliklari quyidagilardan iborat:

- o'qitish mazmunini yaxshi o'zlashtirishga olib kelishi;
- o'z vaqtida qaytar aloqaning ta'minlanishi;
- motivatsiyaning yuqori darajada bo'lishi;
- o'tilgan materialning yaxshi eslab qolinishi;
- muloqotga kirishish ko'nikmasining takomillashishi;
- o'z-o'zini baholashning o'sishi;
- mustaqil fikrlay oladigan ta'lim oluvchining shakllanishiga yordam berishi;
- faqat mazmunini o'zlashtirishga yordam bermay, balki tanqidiy va mantiqiy fikrlashning ham rivojlanishi.

Har qanday ta'limning maqsadi bilimni va uni amalda qo'llay olish ko'nikmalari va malakalarini hamda zaruriy shaxs sifatlarini shakllantirishdan iborat. o'quv faoliyati harakatida maqsadning barcha komponentlari amalga oshar ekan, turli metodlarni birgalikda qo'llash zarur. SHuning uchun metod tanlashda eng asosiy omil bo'lib, o'quv mashg'ulotining didaktik vazifasi xizmat qiladi.

Interfaol metodlarni tanlash nafaqat o'quv maqsadidan, balki o'quv material mazmuniga va bu mavzuning murakkabligiga bog'liq. Bundan tashqari metodlarni tanlashda ta'lim oluvchilarning soni, ularning o'quv imkoniyatlari, ta'limning davomiyligi, o'quv-moddiy sharoitlar va ta'lim beruvchining mahoratiga bog'liq. Interfaol metodlarni tanlashda ta'lim oluvchilarning o'quv imkoniyatlarini hisobga olish juda muhim. SHu bilan birga ta'lim beruvchining metodlarni to'g'ri tanlay olishi ham uning metodik malakasining darajasini ko'rsatib beradi. To'g'ri tanlangan uyg'unlashgan metodlar ta'lim oluvchining mavzuni to'laqonli o'zlashtirishiga, uning mantiqiy va ijodiy fikrlash darajasini oshirishiga imkoniyat yaratadi.

Applikatsiya tasvirlash texnikasining turli formalarining qirqish va ularni fon tarzida qabul qilingan materiallar hisobiga mustahkamlashga asoslanuvchi turidir.

Applikatsiya tushunchasi xususiyatlari va faktura materialarigina xilma-xil bajarilish texnikasining o'xshashligi bilan birlashgan baddiy asarlarni yaratish ususllarini o'z ichiga oladi har bir material applikatsiya bajarish texnikasiga jiddiy ta'sir ko'rsatuvchi xususiyatlarga ega. Masalan qog'oz limon daraxtlar po'stloqlari fonga turli yelimlar yopishtiriladi.

Applikatsiya–badiiy asarlarni yaratishning eng sodda va oson usulidir. Bunda tasvirning realistik asosi taxlanadi bu applikatsiyada faqat maqsadlarigina ko'rgazmali qurollar, turi o'yinlar uchun qo'llanmalar, o'yinchoqlar, bayyoroqlar suvinerlar, devoriy gazetalar, stentlar ko'rgazmalar va kastyumlarni tayyorlash emas balki kartina pano naqshlarini va u kabilarni yaratishda ham keng qo'llash imkonini beradi. Applikatsiya bajarilish texnologiyasiga karab turlicha bo'ladi. Predmetli applikatsiya yaxlit biror narsaning tashqi ko'rinishi masalan olma, uy, koptok va hakozo. Geometrik shaklli applikatsiya ya'ni geometrik shakllardan iborat bo'lgan figuralarni misol qilsa bo'ladi uchburchak, turtburchak va hakozo. Syujetli applikatsiya ya'ni bayramlarga xos bo'lgan jarayonlar tushiniladi Navruz bayrami, 8-mart, yangi yil va hakozolar. Mavzuli applikatsiya ya'ni biror mavzuga bag'ishlangan bo'lishi mumkin bahor manzarasi, kish manzarasi, ertak va hakozolar shaklida bo'lishi mumkin.

Dekorativ applikatsiya-naqsh gulidan tashkil topib alohida-alohida tasvirlar (barg, shox, qo'ziqorin, qush, mashina, odam, uy va u kabilar) dan tarkib topuvchi predmetli xodisa harakatlar uyg'unligining aks ettiruvchi suyujetdan iborat bo'lishi mumkin. Applikatsiya tuzilishiga kura predmetli, geometrik, syujetli, mavzuli bo'ladi. Predmetli applikatsiya biror bir narsaning yaxlit holdagi ko'rinishi bo'lishi mumkin masalan olma, biror uy va boshqalar.

Applikatsiya turli halqlarda turli materiallarda tayorlangan. Masalan, yoqitlar applikatsiya ishida po'stloqdan foydalanishgan, bo'yalgan po'stloqdan qilingan applikatsiyalar bilan ular o'tovlarni bezashgan. Applikatsiyaning eng yosh turi flaristikadir. 1960 yilda dunyoda birinchi rassom floristlarning jamiyati tashkil etildi.

Applikatsiya bilan shug'ullanish o'quvchilarni garmonik rivojlantirishda katta ahamiyatga ega. Applikatsiya ijodni rivojlantirishga yordam beradi va fantaziyalarinini boyitadi. Kuzatuvchanlik va tasavvurni aktivlashtiradi, irodani tarbiyalaydi. qo'l texnologiyai formani his qilish chamalash va rangni sezishni o'stiradi. Rangli qog'oz yoki boshqa materiallardan kompozitsiyalar ustidagi ish badiiy didni avj oldiradi.

Mashg'ulotga o'quvchilar oldidan tayyorgarlik ko'rishadi: stol ustiga qog'oz yozib, o'ng tomoniga qaysi, yelim, cho'tka, chizg'ich, qalam, avtoruchka, old tomonlarida yelim qiyqimlar uchun quti, chap tomonlariga ish vaqtida xalaqit bermaydigan qilib rangli qog'oz naborini qo'yadilar. Har bir mashg'ulot oxirida o'quvchilar keyingi mashg'ulotda kerak bo'ladigan narsalarni yozib oladilar. Hozirgi kunda poliz ekinlari urug'laridan applikatsiya yasash usullari umumiy o'rta ta'lim maktablarining boshlang'ich sinf texnologiya darslarida kam qullanilmoqda masalan bodring, tarbuz, qovun, qovoq va boshqalar. Poliz ekinlari urug'lari saralanib yaxshilab suvda yuviladi so'ngra quritiladi. quritilgan urug'lar tekislanib chiqiladi va mavzu tanlanib karton ustiga rangli qog'oz yelimlanib komponovka tuziladi.

o'quvchilar ishlayotgan materiallariga tejamkorlik bilan munosatada bo'lishlari, o'z ishlarini rejalashtira bilishlari, materialni tejamkorlik bilan sarflashlari, vaqtdan ratsional foydalanishlari va ish joyini toza saqlashlari kerak.

Respublikamiz mustaqil bo'lganidan so'ng ta'lim va tarbiya sohasiga juda katta e'tibor berilib kelinmoqda. Ayniqsa boshlang'ich sinf xatto maktabgacha muassasalarda tabaqalab o'qitish yo'lga qo'yildi.

Hozirgi kunning eng dolzarb muammolaridan biri dars samaradorligini oshirish sifatini yaxshilashdan iboratdir.

Har bir dars tarbiyaviy harakterga egadir. U o'quvchilarni g'oyaviy mafkuraviy texnologiya ma'naviy va jismoniy tarbiyalash birligini ta'minlaydi. Dars davomida o'quvchilarda texnologiyaga munosabat tarbiyalanadi va ularda texnologiya ko'nikmalari malakalari singdiriladi. o'quvchilar moddiy ishlab chiqarish sohasidagi amaliy faoliyatiga kasbni ongli tanlashga tayyorlanadilar.

Darsda o’quvchilarning chuqur va mustaxkam bilimini egallash jiddiy qobiliyatini o’stirish masalari xal etiladi. Har bir darsning o’quvchilarda diqqatini jalb qilish xotirlash qiyoslash bilish fikr yuritish asosiy narsani ajratish xulosa va umumlashtirishlar o’z ishini rejalashtirish uni kerakli suratda amalga oshirish imkoniyatlarini ko’ra bilishi kerak.

Zamonaviy boshlang’ich ta’lim uchun o’quvchilarni nazariy ma’lumotlar bilan qurollantirish nazariyasi keyinchalik ongli egallash uchun zamin hozirlab borish kerak.

3-BOB. Tajriba–sinov ishlarii va uni o’tkazish metodikasi

3.1. Tajriba–sinov ishlari tahlili va natijalari

Tajriba–sinov ishlarida boshlang’ich sinf texnologiya darslarida o’quvchilarni applikatsiya yasashga o’rgatish orqali ularning ijodkorligini rivojlantirish ishlari olib borildi. Tajriba-sinov ishlarini amalga oshirish uchun Toshkent shahar 26-maktabning(2-sinf) boshlang’ich sinflarida tajriba guruhlarida biz amalga oshirildi, nazorat guruhlarida esa an’anaviy uslubda o’tkazildi.

26 dars

BARGLARDAN GUL YASASH

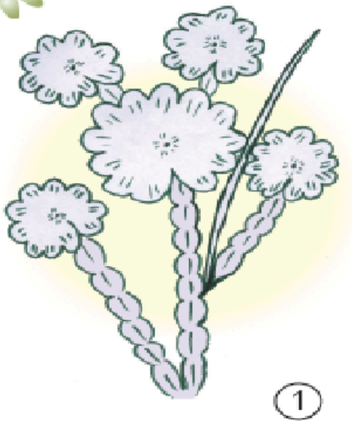

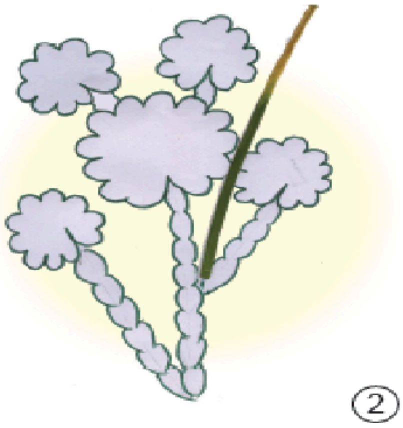

Barglarni quritib oling.

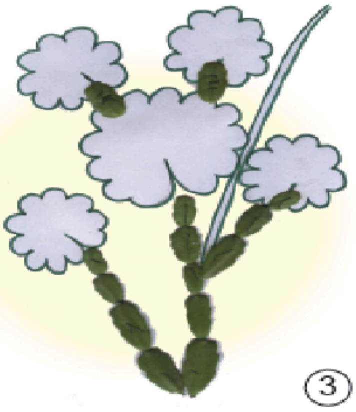

Ishni tartibli bajaring.

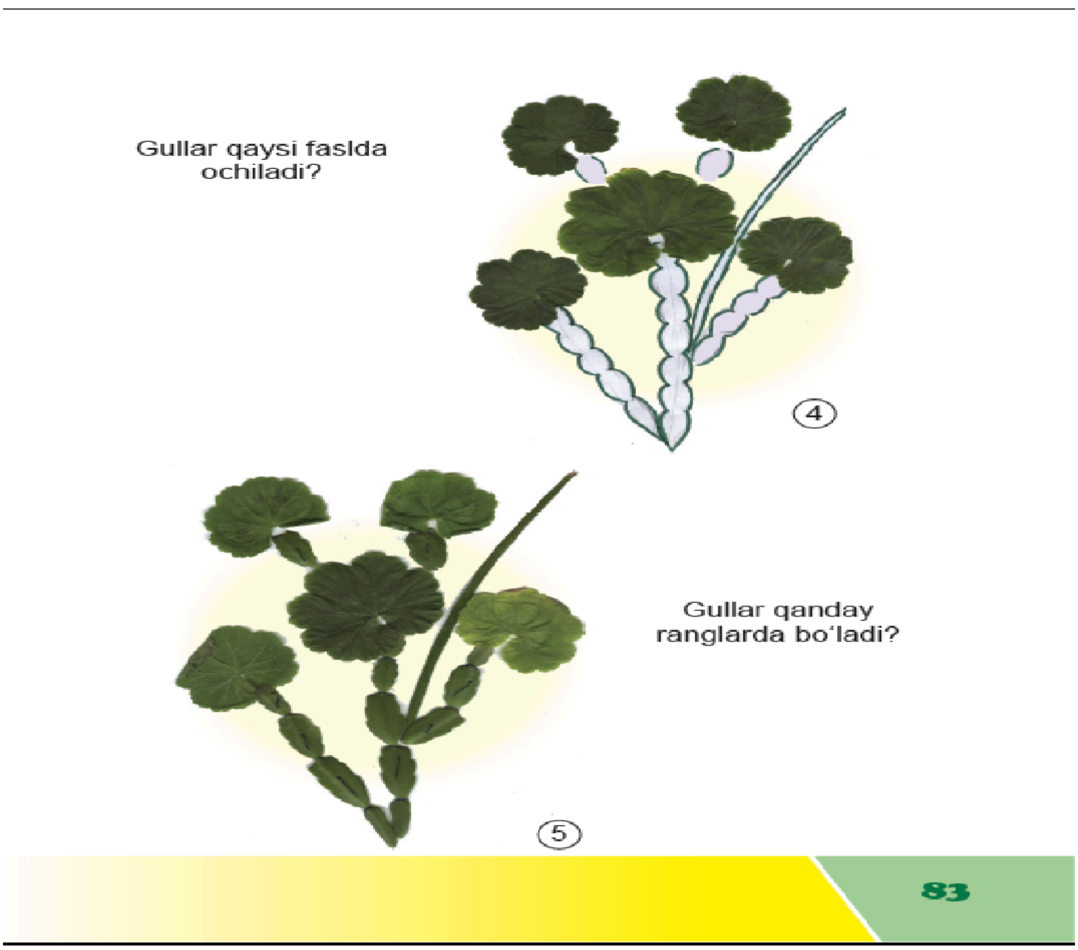

[DARS MUQADDAS – vatan ravnaqida]

TABIIY MATERIALLAR BILAN ISHLASH

	Darsning maqsadi	**Ta'limiy maqsad:** Tabiatga loqaydsiz bo'lishning yomon oqibatlari haqida tushunchalar berish. O'quvchilarga quritilgan daraxt barglaridan gul shaklini yasashga o'rgatish. **Tarbiyaviy maqsad:** Atrof muhitga e'tiborli bo'lish, o'yinchoqlar qurish-yasashga ishtiyoq o'yg'otish, o'z texnologiyaidan qoniqish va zavqlanishni tarbiyalash. **Rivojlantiruvchi maqsad:** Tabiiy materiallarni tayyorlash va ulardan turli xil shakllar yasash bilimlarini rivojlantirish.
2	Darsning jihozlari	**Ko'rgazmali vositalar:** Barglardan tayyorlangan namunalar, gul rasmlari, ishni tayyorlash bosqichlari, slaydlar.

		Ko'rgazmali jihozlar: Turli shakllardagi barglar, qaychi, qalam, chizg'ich, elim, latta.
3.	Dars jarayonini amalga oshirish texnologiyasi	**Uslub:** Og'zaki bayon qilish, tushuntirish, tahlil qilish, aqliy hujum **Shakl:** Amaliy mashg'ulot, savol-javob **Baholash:** Rag'batlantirish, 5 ballik tizimda baholash
4	Dars jarayonini amalga oshirish bosqichlari	**Tashkiliy qism: 10 daqiqa** Darsga hozirlik ko'rish 3 daqiqa Uyga vazifani mustahkamlash 7 daqiqa **Asosiy qism: 25 daqiqa** Aqliy hujum 5 daqiqa Mavzuni bayon qilish 5 daqiqa Amaliy ish 15 daqiqa **Yakuniy qism: 10 daqiqa** O'quvchilar bilimini baholash Uyga vazifa berish

Darsning borishi

Tashkiliy qism:

Salomlashish.

Davomatni aniqlash.

Uy vazifasini tekshirish.

Ish joyi' kerakli ish qurol va materiallarni tayyorlash.

Asosiy qism: **Aqliy hujum - uslubi asosida**

O'qituvchi darsning boshlanishida o'quvchilarni applikatsiya usulida daraxt barglaridan gerbariy tayyorlash usulini ulardan turli xil shakllar yasash haqidagi bilim va tasavvurlarini aniqlaydi.

Daraxt barglaridan gerbariy tayyorlashni bilasizmi?

Tabiatning qanday gullarini bilasiz?

Barg shakli va turlarini sanab bering?

Texnologiya darslarida gerbariy barglaridan nimalarda foydalanish mumkin?

Yangi mavzu bayoni.

Daraxt barglaridan gerbariy tayyorlash usullari haqida tushunchalar beriladi.

Pressda quritish; dazmol bilan quritish; usullari to'g'risida batafsil tushuncha beriladi.

Quritilgan o'simliklar, ayniqsa gullar gigroskopik bo'lib nam tekkanda ular tezda ildiz otadi, shuning uchun foydalanishga qadar ularni quritilgan joylarda, varaqlar orasida, yopiq papka, qutilarda saqlagan ma'qul. Bunda ular pechka va shu kabi

isitish asboblaridan uzoqroqda bo'lishi kerak, aks holda barglar ortiqcha qurib sinuvchan bo'lib qoladi.

Amaliy ish:

Amaliy ishni boshlashdan oldin o'qituvchi tomonidan o'quvchilar ish o'rinlari o'rganiladi kamchiliklar bartaraf etiladi.

O'quvchilar namuna uchun doskada o'qituvchi tomonidan ko'rsatilgan ishlarni kuzatib oladilar. Quritilgan barglardan shaklga moslari tanlab olinadi. Tuvakdagi gul shaklini qanday barg gerbariylaridan foydalanganligi o'rganiladi. Yasash bosqichlari izohlanadi.

Yasash bosqichlari:

- ishni tuvakni tayyorlashdan boshlanadi, mos barglar tanlab, uni shaklga mos qirqib olinadi;
- quritilgan gul yaproqlarini gul shaklida yopishtiriladi;
- gul bandini quritilgan shox parchasidan tanlab olib biriktirib yopishtiriladi;
- barglar band qismiga biriktirilib yopishtiriladi.

(tanlangan boshqa shakllar ham shu usulda ko'rsatiladi).

O'qituvchi o'quvchilarning ishlarini kuzatib borishi va kerakli o'rinda amaliy yordam ko'rsatishi kerak.

Yakuniy qism.

Dars oxirida tayyor bo'lgan ishlarni o'quvchilar bilan birgalikda tahlil qilinadi.
Har bir o'quvchi bajargan ishiga qarab izohli baholanadi.
Uyga vazifa quritilgan barglaridan tanlab ixtiyoriy shakl tayyorlab kelish.

O'qituvchiga eslatma: Kelgusi dars mavzusining amaliy mashg'ulotiga kerakli ish qurollari va materiallarini belgilash va o'quvchilarga aytish.

Tajriba-sinov ishlarini amalga oshirishning dastlabki izlanuvchan bosqichida o'quvchilarning applikatsiya to'g'risidagi bilimlari borligini so'rab bilish va olingan natijalarni tahlil qilib, ular bilan ishlash yo'nalishini belgilab olishni maqsad qilib qo'ydik.

Tajriba-sinov ishlarida 3 a-sinfi tajriba guruhi 3b-sinifi nazorat guruhi etib belgilandi.

I-daraja – ijodkorlik qobiliyati tabiiy materiallar haqidagi bilim darajasi yuqori bo'lgan o'quvchilar. Ular turli tabbiiy materiallardan yasash va ular to'g'risida yuqori doirada ma'lumotga egadir.

II-daraja **–** o'rtacha bilimga ega bo'lgan o'quvchilar.

Bu guruhga kiruvchi o'quvchilar tabiy materialdan ijodiy ishlarni bajarish to'g'risida tushunchaga ega, biroq ularning bilim va ish bajarish darajasiga to'liq shakklanmagan..

1II-daraja **–** past bilimga ega bo'lgan o'quvchilar.

O'quvchilarda muayyan turli materiallar mavzulariga qiziqish davriy xususiyatga ega bo'ladi va vaqt o'tishi bilan o'zgarib turadi.

Jumladan 2a sinf o'quvchilaridan 10 nafari 100 foiz bilim darajasi yuqori bo'lgan o'quvchilar ya'ni a'lo baho olgan bo'lsa, 14 nafari 80 foizgacha, 6 nafari 70 foizdan kam ball olishga muvaffaq bo'lgan.

Jumladan 2b-sinf o'quvchilaridan 6nafari 100 foiz bilim darajasi yuqori bo'lgan o'quvchilar ya'ni a'lo baho olgan bo'lsa, 10 nafari 80 foizgacha, 14 nafari 70 foizdan kam ball olishga muvaffaq bo'lgan.

		sinf	**70 %**	**80 %**	100 %
	26-maktab	2a	6	14	10

		2b	14	10	6

Ular bilan o'tkazilgan suhbatda turli materiallar mavzulariga qiziqish turli material turlari ulardan narsalar yasash hamda chiqindi materialladan turli buyumlar yasash usullari xaqida bilimlar berildi va rasmlar orqali tasavvurlari shakillantirildi.Natijada ko'zlangan maqsadga erishildi.

UMUMIY XULOSALAR VA TAVSIYaLAR

O'quvchilar namuna uchun doskada o'qituvchi tomonidan ko'rsatilgan ishlarni kuzatib oladilar. Boshlang'ich ta'limga e'tibor juda yuqori shu nuqtaiy nazardan bitiruv malakaviy ishni bajarish jarayonida quyidagi xulosaga keldik.

1. Boshlag'ich sinf darslarida o'quvchilarni ijodkorlik mustaqil ishlari orqali ularning ijodkorligini rivojlantirish tizimi aniqlandi.
2. Amalga oshirilgan tajriba-sinov ishlari natijasida o'quvchilarni mashg'ulotlar jarayonida ijodkorligi shakllantirildi.
3. Tajriba-sinov ishlarida barcha o'quvchilarning ijodkorligi to'g'risidagi ma'lumotlari tekshirib borildi.
4. Tadqiqot natijalari va xulosalari asosida quyidagi ilmiy tavsiyalar ishlab chiqildi.

- zamonaviy talablar va fan-texnika taraqqiyotidan kelib chiqqan holda o'quvchilarning o'z kasbini ongli ravishda to'g'ri belgilash va shu asosda tegishli bilimlarni puxta egallashlariga erishish.

- boshlang'ich sinf texnologiya darslarida poliz ekinlari urug'laridan applikatsiya yasashning samarali tizimini yaratish.

- texnologiya darslarida yangi pedagogik texnologiyalar orqali o'quvchilarni yoshlarda sog'lom turmush tarzi va har tomonlama barkamol etib shakllanishiga ta'sir etuvchi zararli illatlardan saqlash.

o'quvchilarni yangi pedagogik texnologiyalar asosida kasb-hunarni ongli ravishda tanlashi uzluksiz ta'lim tizimida jamiyat talabiga mos, raqobatbardosh kasb egasi hamda har tomonlama yetuk kadrlar tayyorlashda muhim ahamiyatga ega. o'quvchilarni ongli kasb-hunarga yo'naltirish va hayot jarayoniga tayyorlashni takomillashtirish uchun o'tkazilgan tadqiqot ishi pedagogik, psixologik, metodik, tashkiliy imkoniyatlarini yoritishga bo'lgan dastlabki o'rinishlardan hisoblanadi.

Foydalanilgan Adabiyotlar

1. Abu Rayhon Beruniy. 100 hikmat (ibratli so'zlar). - T.: Fan. 1993.-24.
2. Almetov N.Sh. o'quv-tarbiya jarayonida xalq pedagogikasining imkoniyatlaridan foydalanish. Chimkent. 1993.-89 b.
3. Amaliy psixologning ish kitobi. U.A.Yo'ldoshev, M.Po'latova, Z.Koraev, I.Aripov. Navoiy. 2000. - M.: 1987. - 18 s.
4. Davlatov K.D., Chichkov V.A. o'huvchilarni kasb tanlashga yo'llash. - T.: o'hituvchi. 1978. - 144 b.
5. Mavlonova R. va boshhalar. Meqnat ta'limi metodikasi. - T.: o'hituvchi. 1986. - 248 b.
6. Mavlonova R. Meqnat 3-sinf o'huvchilari uchun darslik. - T.: Meqnat. 1993. - 128 b.
7. Mavlonova R. Meqnat. 4-sinf o'huvchilari uchun darslik - T.: Meqnat. 1995. - 160 b.
8. Mazur V.A., Davidova L.G. Milliy qunarmanchilikka o'hitish jarayoni va uni tashkil hilish (metodik tavsiyalar, ruschadan B. Raximjonov tarj.) - T.: NIIPO. 1996. -18 s.
9. Maktabdan tashhari ta'limga ho'yiladigan davlat talablari G'G'o'huvchi ma'naviyatini shakllantirish. Tuzuvchilar J.Fozilov, V.Sultonov, q .Saidov. T.: Ma'rifat - Madadkor. 2000.-135-149 b.
10. Ma'naviyat yulduzlari: (Markaziy Osiyolik mashqur siymolar, allomalar, adiblar).

(Mas'ul muqarrir: M.M.Xayrullaev).-T.:Xalh merosi nashr . 1999.- -400 b.
11. Texnologiya ta'limi metodikasi (D.A.Txorjevskiy taqriri ostida). T.: o'hituvchi. 1987.-80b.
12. Texnologiya ta'limidan umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun davlat ta'lim standartlari. Ta'lim tarahhiyoti. IV maxsus son. 1999.
13. Meqnat ta'limidan umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun dastur. Dastur. Ta'lim tarahhiyoti. IV maxsus son. 1999.
14. Milliy istihlol g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar. - T.: o'zbekiston. 2001. - 80b.
15. Ochilov Z. Sinfdan tashhari tarbiyaviy ishlarda kasbga yo'llashni shakllantirish: (Chizmachilik materiallari misolida). - T.: o'hituvchi. -120b.
16. Pedagogika. .Munavvarovning umumiy taqriri ostida. – T.: o'hituvchi. 1996. - 200 b.
17. Poshshaxo'jaeva T.M., Abduraxmonova Sh. Xizmat ko'rsatish meqnati. 7 - sinf uchun o'huv ho'llanma.-T.: o'hituvchi. 1994.- 112 b.

GLOSSARIY

№	O'ZBEKCHA	RUSCHA	INGLIZCHA
1.	**Annotatsiya**	**Аннотация**	**Abstract**
	Lotincha annotatio — qayd) – qisqacha ta'rif bo'lib, u kitob, qo'lyozma mundarijasini va boshqa jihatlarini ochib beradi.	От латинского annotation - Краткая характеристика книги, статьи или рукописи в плане их содержания и других аспектов	The brief characteristic of a book, article or manuscript in terms of their content and other aspects
2.	**Barkamol shaxs**	**Гармоничная личность**	**Harmonious person**
	Kamolga etgan, bekamu ko'st, to'la-to'kis inson	Человек, достигший зрелости, без недостатков, полноценный	A person who has reached maturity, without the disadvantages of a full
	Bilim	**Знания**	**Knowledge**
	O'quvchi va talabalarning tabiat, jamiyat, fan-texnika yutuqlari haqida xosil qilgan ma'lumotlari. O'quvchi yoki	Владение учениками и студентами информации о природе, достижений общества, науки и техники.	Possession of pupils and students about the nature and the achievements of the society, science and technology.

	talabalarga taqdim etiladigan nazariy ma’lumot	Теоретические знания передаваемые ученикам.	Theoretical knowledge that's transferred to students.
	Bilish	**Знать**	**To know**
	Ta’lim jarayonida o‘quvchi va talabalarga taqdim etilgan o‘quv materialining o‘zlashtirilganlik darajasi	Степень усвоения учебного материала учениками и студентами в образовательном процессе.	Degree of Learning pupils and students in the educational process.
	Boshlang‘ich maktab	**Начальная школа**	**Primary school**
	(BM) - ta’lim oluvchilarga boshlang‘ich umumiy ma’lumot beradigan umumta’lim ta’lim-tarbiya muassasasi.	Общеобразовательное образовательно-воспитательное учреждение, дающее воспитанникам начальную общую информацию.	General educational institution, giving pupils an initial overview.
	Boshlang‘ich ta’lim	**Начальное образование**	**Primary education**
	(BT) — umumiy o‘rta ta’limning dastlabki bosqichi. O‘zR da boshlang‘ich ta’lim 1—4 sinflarda bolalarga ilk ta’lim berish, ularni ma’naviy kamol toptirishning boshlang‘ich davri hisoblanadi.	Первый этап общего среднего образования. В Республике Узбекистан начальным образованием считается период начального обучения и приобретения духовной зрелости детей в 1 -4 классах	The first stage of secondary education. In the Republic of Uzbekistan in primary education is considered an initial period of learning and spiritual maturity of children in 1-4 classes
	Dars	**Урок**	**The lesson**
	O‘z oldiga qo‘igan aniq maqsadi va tuggl mazmundan iborat jarayon.	Учебный час или иной промежуток времени, установленный для проведения учебного занятия	a unit, or single period of instruction in a subject
	Darslik	**Учебник**	**Textbook**
	Har bir o‘quv predmetining mazmunini darslikda	Книга, предназначенная для изучения какого-либо	The book is intended for the study of any academic

	ko'rsatilgan hajmda didaktik talablar asosida kitob yoziladi.	учебного предмета.	subject.
	Dunyoqarash	**Кругозор**	**Mental outlook**
	Bu kishilarning olam va uning o'zgarishi, rivojlanishi haqidagi ilmiy, falsafiy, siyosiy, huquqiy, axloqiy, estetik, diniy va hokazo qarashlari va tasavvurlari majmuasidir.	Объем научных, философских, политических, правовых, нравственных, эстетических, религиозных и других познаний, интересов, представлений о мире и его преобразований.	The volume of scientific, philosophical, political, legal, moral, aesthetic, religious, and other knowledge, interests, ideas about the world and its transformations
	Kreativot	**Творчество**	**Creative work**
	Inson aql-zakovatining barcha ijobiy sifatlarini o'zida mujassamlashtirgan, yangilik yaratish bilan bog'liq bo'lgan alohida faollik va mustaqil faoliyat turi.	Деятельность человека, направленная на создание культурных или материальных ценностей при помощи воплощения всех положительных качеств.	Human activities are aimed at creating a cultural and material values with the embodiment of all good qualities.
	Kreativ yondashuv	**Творческий подход**	**Creativity**
	(IYO) — bu pedagogikada zamonaviy yo'nalish bo'lib, u ta'lim oluvchilarning muammolarini hal qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan faoliyat	Современный подход в педагогике, деятельность направленная на развитие способностей для решения проблем обучающихся	The modern approach to teaching, the activities aimed at developing skills for solving problems of students
	Ilmiy tadqiqot	**Научное исследование**	**Research study**
	Yangi bilimlar va nazariyalarni aniqlash jarayoni	Процесс определения новых знаний и теорий	The process of identifying new knowledge and theories
	Kitob	**Книга**	**A book**
	Axborotlarni,	Средство	Means of storing

	g‘oya, obraz va bilimlarni saqlash hamda tarqatish, ijtimoiy-siyosiy, ilmiy estetik qarashlarni shakllantirish vositasi; bilimlarni targ‘iboti va tarbiya quroli; badiiy va ilmiy asar hamda ijtimoiy adabiyot.	хранения и распространения информации, идеи, образа и знаний; инструмент передачи знаний и воспитания; художественное и научное произведение и социальная литература	and disseminating information, ideas, images and knowledge tool of knowledge transfer and training, artistic and scientific work **of** literature and social
	«Klaster» (Tarmoqlar) metodi	**Метод «Кластера»**	**The Method Of «Cluster»**
	O‘quvchilarni mantiqiy fikrlashga, umumiy fikr doirasini kengaytirishga, atamalar, tushunchalar va voqealarning bir-biri bilan bog‘liqchigini anglab olishga o‘rgatuvchi metod hisoblanadi	Метод обучающий учеников логическому мышлению, расширению области общего мышления, постижению объединения терминов, понятий и событий	The method of teaching students logical thinking, expand areas of common thinking, comprehension of association of terms, concepts and events
	Komil inson	**Идеальный человек**	**Perfect person**
	Inson aqliy takomillashuvi bosqichlaridan biri.	Один из ступеней развития человеческого разума	One of the stages of development of the human mind
	Kuzatish	**Наблюдение**	**Observation**
	Bu ilmiy bilimga tegishli kreativ faoliyat bo‘lib, u ilmiy bilishdagi amaliy metodlardan biridir.	Один из практических методов, творческая деятельность, относящаяся к научным знаниям	One of the practices, creative activities related to scientific knowledge
	Ko‘nikma	**Навык**	**Habit**
	1) Insonning ilgarigi tajribalari asosida muayyan faoliyat yoki harakatni amalga oshirish qobiliyati.	Способность осуществления конкретной деятельности или действия, основанная на приобретённом опыте	The ability to perform specific activities or actions based on lessons learned
	Metod	**Метод**	**Method**
	1) (yunoncha	От греч.	From the Greek,

	metodos — bilish yoki tadqiqot yo‘li, nazariya, ta’limot) — voqeiylikni amaliy va nazariy egallash, o‘zlashtirish, o‘rganish, bilish uchun yo‘l-yo‘riqlar, usullar majmuasi, falsafiy bilimlarni yaratish va asoslash usuli	metodos-способ исследования, теория, учение - Прием или система приемов, совокупность определенных операций над материалом, нацеленных на решение определенной, ясно очерченной задачи.	metodos-way research, theory, doctrine - Accept or system of techniques, the collection of certain operations on the material, aimed at solving a specific, clearly defined objectives.
	Texnologiya	**Труд**	**Handicraft**
	Biror maqsad uchun qaratilgan aqliy va jismoniy faoliyat, ish.	Целеобразная деятельность человека, направленная на видоизменение и приспособление предметов природы для удовлетворение своих потребностей.	Adjusted to some aim mental and physical activity ,work.
	Muammo	**Проблема**	**The problem**
	Bu ilmiy tadqiqot ishi (ITI) dagi echimi talab qilinadigan nazariy yoki amaliy masala bo‘lib, u mavzuning dolzarbligi asosida ifoda qilinadi.	Сложный вопрос, требующий решенияв процессе научного исследования, является актуальным вопросом данной темы.	Complex issue requiring resheniyav process of scientific investigation is an issue of the topic.
	Mustaqil ta’lim	**Самостоятельное обучение**	**Independent study**
	Olingan bilim, ko‘nikma va malakalarni mustah-kamlash, qo‘shimcha ma’lumot yoki mate-rialni mustaqil o‘rganish maqsadidagi o‘quv shakli.	Укрепление полученных знаний, навыков и опыта, учебная форма по изучению дополнительной информации или материала.	Strengthening the knowledge, skills and experience, learning to study the form of additional information or material.
	Mustaqil fikrlashga o‘rgatish	**Обучение самостоятельному мышлению**	**Education independent thinking**
	Har qanday o‘quv fani bo‘yicha	Определяется совокупностью	Determined by a set of tasks, exercises

	darsliklarning asosiy didaktik ashyosi matnlar, savol-topshiriqlar, mashqlar yoki misol-masalalar hisoblanadi.	заданий, упражнений или задач-основного дидакти-ческого материала учебников	or problems -the main teaching materials of textbooks
	Ob’ekt	**Объект**	**Object**
	Tadqiqot etilishi lozim bo‘lgan narsa (predmet) va hodisatar (jarayonlar)dan iborat	То, что подвергается процессу исследования	That subject to the research process
	Pedagogika	**Педагогика**	**pedagogy**
	(yunoncha, pais - bola, agagos — rahbar) — tarbiya haqidagi ta’limot, tarbiyalash san’ati, tarbiya haqidagi fan	Греч pais - ребёнок, agagos - начальник - Учение о воспитании, искусство воспитания, наука о воспитании	Greek pais - a child, agagos - Head - Teaching about the education, arts education, science education
	Savol	**Вопрос**	**Question**
	Yechilishi lozim bo‘lgan masala	Задача, требующая практического решения.	Task that requires practical solutions.
	Tajriba	**Опыт**	**Experience**
	Voqelikni amaliy jihatdan hissiy-emperik bilish jarayoni. Tajriba keng ma’noda o‘quv, malaka va bilimlarning birligidan iborat.	Отражение в человеческом сознании законов объективного мира и общественной практики, полученное в результате активного практического познания.	Reflected in human consciousness of the laws of the objective world and social practice, the resulting active practical knowledge.
	Tanqidiy fikrlash	**Критическое мышление**	**Critical thinking**
	Bu axborotlarni o‘zlashti-rishdan boshlanadigan va xulosa chiqarish bilsh tugallanadigan murakkab o‘ylash jarayoni.	Сложный процесс усвоения информации и заключения	The complex process of assimilation of information and opinions
	Tasavvur	**Представление**	**Representation**
	Bo‘lgan va bo‘lmagan voqea va hodisalarni inson ko‘zi	Конкретный образ предмета или явления, который в данный	The concrete image of an object or phenomenon, which is

	ochiq va yopiq holda ham o‘z tasavvurida bo‘ladigan jarayon hisoblanadi.	момент непосредственно не воспринимается, а лишь воспроизводится в сознании.	currently not directly perceived, but only played in the mind.
	Tafakkur	**Мышление**	**Thinking**
	Insoniyatning necha ming yillik tarixiy rivojla-nishi davrida kreativlik jarayoni bilan bog‘liq holda hosil qilinib borilgan va erishilgan oliy va aqliy ne’matdir.	Способность человека мыслить, рассуждать, делать умозаключения; высшая ступень человеческого познания, процесса отражения объективной действительности.	A person's ability to think, reason, make inferences, the highest stage of human cognition, the process of reflection of objective reality.
	Ta’lim	**Обучение**	**Education**
	Shaxsning jismoniy va ma’naviy kamol topish jarayoni, uning ongli ravishda ayrim ibratli faoliyatlarga yo‘nalishi va tarixan maydonga kelib, ijtimoiy namuna bo‘lishga har tomonlama barkamollikka intilish jarayoni tushuniladi.	Процесс получения физической и духовной зрелости, стремление ко всесторонней гармоничности	The process of obtaining the physical and spiritual maturity, commitment to a comprehensive harmoniously
	Ta’lim berish	**Обучать**	**Train**
	(TB) - ta’lim oluvchining intellektual salohiyatini yuksaltirishga qaratilgan pedagogik faoliyati bo‘lib, u insonning aqliy faoliyatini rivojlantirish jarayonidir.	Педагогическая деятельность, направленная на развитие интеллектуальной способности	Educational activities aimed at the development of intellectual abilities
	Tushuncha	**Понятие**	**Conception**
	Bu narsa va hodisalarning umumiy (xususiy) muhim belgi va xususiyatlarini ifodalovchi fikr (ba’zan fikrlar) tafakkur shakli	Совокупность взглядов на что-либо. Уровень понимания чего-либо.	The set of views on anything. The level of understanding of anything.

	Faoliyat	Деятельность	Activity
	1) Biror narsani aniqlash uchun biror narsa qilish xohishi (jarayon) 2) Kishining moddiy va ma'naviy ne'matlar yaratish borasidagi hamda shaxsiy va ijtimoiy sohadagi ma'lum bir maqsad sari qiladigan xatti-harakatlar majmuasidir.	1) Занятие какой-либо работой для определения чего-либо 2)Специфическая активность человека по познанию и преобразованию окружающей действительности.	1) The occupation of any work to determine anything 2) The specific activity of human understanding and transforming reality.
	Fikr	**Мысль**	**Thought**
	Tushuncha, bilim, ong, aql, maslak	Убеждения, взгляды, воззрения.	Beliefs, attitudes, beliefs.

Boshlangich ta'lim 4 kurs talabasi D.Farmanovaning " 3- sinf texnologiya darsida o'quvchilarni ijodiy qobiliyatini shakllantirish " mavzusidagi bitiruv malakaviy ishiga rahbar

XULOSASI

O'quv muassasalarining tajribasi ta'lim sifati hamda o'quv jarayonining boshqa ko'rsatkichlarini takomillashtirishda pedagogik texnologiyalardan foydalanish ta'lim tizimining eng ob'ektiv usullaridan biri ekanligidan dalolat bermoqda. Bu esa bizning davlatimiz ta'lim tizimidagi pedagogik texnologiyalarining yangilarini qo'llash imkoniyatlarini ko'rib chiqishni taqoza etmoqda .

Milliy dasturda ta'kidlanganidek ta'lim tizimini barkamol insonni voyaga yetkazuvchi yaxlit muhim va yagona texnologik dinamik jarayon deb atash mumkin. Chunki ta'lim oluvchi ushbu tizimning bir bosqichida undan keyingi bosqichda - ta'lim olish uchun tayyorlanadi va bunda bir bosqichda olgan bilimlar asosida keyingi bosqichga o'tadi va olgan bilimlarini rivojlantiradi. Bunda bilim yuqorida qayd etgan uzluksizlikdagidek o'zlashtirilgan axborotdan iborat bo'ladi, ya'ni ta'lim tizimi yaxlit axborot makonini hosil qiladi.

Hozirgi vaqtda o'quvchilarga asosiy vazifalardan biri aholini sifatli, buyumlari bilan ta'minlashdan iborat. Ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, sa'noat korxonalarini zamonaviy asbob-uskunalar bilan jihozlash, materiallarning assortimentlarini kengaytirishi zarur.Respublikamiz mustaqillikka erishgandan

keyin asosiy xom-ashyoni yetkazib beruvchi to'qimachilik sa'noatida bir qancha qo'shma korxonalarning ochilishi sohaning rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatdi. Texnologiya mashg'ulotlarini yanada rivojlantirishga imkon beradi.Ushbu bitiruv malaka ish talabga javob beradi .BMI yakunlangan hisoblanib himoyaga tavsiya etiladi.

Raxbar: p.f.n., dosent G.Abduraimova

Boshlangich ta'lim 4 kurs talabasi D.Farmanovaning " 3- sinf texnologiya darsida o'quvchilarni ijodiy qobiliyatini shakllantirish" mavzusidagi bitiruv malakaviy ishiga

TAQRIZ

O'zbekiston Respublikasida ommaviy ta'lim doirasini yanada kengaytirish ko'zda tutilgan. Milliy dasturda ta'kidlanganidek ta'lim tizimini barkamol insonni voyaga yetkazuvchi yaxlit muhim va yagona texnologik dinamik jarayon deb atash mumkin. Chunki ta'lim oluvchi ushbu tizimning bir bosqichida undan keyingi bosqichda - ta'lim olish uchun tayyorlanadi va bunda bir bosqichda olgan bilimlar asosida keyingi bosqichga o'tadi va olgan bilimlarini rivojlantiradi.

O'quv jarayonining boshqa ko'rsatkichlarini takomillashtirishda pedagogik texnologiyalardan foydalanish ta'lim tizimining eng ob'ektiv usullaridan biri ekanligidan dalolat bermoqda. Bu esa bizning davlatimiz ta'lim tizimidagi pedagogik texnologiyalarining yangilarini qo'llash imkoniyatlarini ko'rib chiqishni taqoza etmoqda .

Hozirgi vaqtda o'quvchilarga asosiy vazifalardan biri aholini sifatli, buyumlari bilan ta'minlashdan iborat. Ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, sa'noat korxonalarini zamonaviy asbob-uskunalar bilan jihozlash, materiallarning assortimentlarini kengaytirishi zarur.Respublikamiz mustaqillikka erishgandan keyin asosiy xom-ashyoni yetkazib beruvchi

to’qimachilik sa’noatida bir qancha qo’shma korxonalarning ochilishi sohaning rivojlanishiga katta ta’sir ko’rsatdi. Texnologiya mashg’ulotlarini yanada rivojlantirishga imkon beradi.Ushbu bitiruv malaka ish talabga javob beradi .BMI yakunlangan hisoblanib himoyaga tavsiya etiladi.

Taqrizchi: **professor M.Jumayev**